

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Janika Heikkinen

Varhaisen tuen merkitys nepsy-piirteitä omaavien lasten huoltajille

Huoltajien kokemus varhaiskasvatuksen henkilökunnalta saadusta tuesta

Opinnäytetyö
Kevät 2025
Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Janika Heikkinen

Työn nimi alaotsikoinen: Varhaisen tuen merkitys nepsy-piirteitä omaavien lasten huoltajille: Huoltajien kokemus varhaiskasvatuksen henkilökunnalta saadusta tuesta

Ohjaaja: Pia-Christine Sainio

Vuosi: 2025

Sivumäärä: 46

Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia nepsy-piirteitä omaavien lasten huoltajien kokemuksia ja näkemyksiä tuen saannista. Keskeisessä osassa tutkimusta oli selvittää, millaisissa asioissa huoltajat ovat kokeneet tarvitsevansa tukea ja millaista tukea he ovat saaneet varhaiskasvatuksen työntekijöiltä.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatussuunnitelman käsitteitä sekä niiden sisältöä. Teoria läpikäy neuropsykiatrisia häiriöitä sekä niiden vaikutusta perheiden arkeen sekä vanhemmuuteen. Näiden lisäksi teoriaosuus käsittelee erilaisia tuen muotoja, joiden avulla varhaiskasvatuksessa työskentelevät voivat tukea huoltajia.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä kahden Porin varhaiskasvatuksen hankkeen kanssa. Tutkimus toteutettiin käyttäen laadullisia menetelmiä ja tutkimusaineisto kerättiin Webropol-kyselyn avulla. Kysely lähetettiin kuuden päiväkodin integroitujen ryhmien huoltajille. Kyselylomake sisälsi sekä avoimia kysymyksiä että monivalintakysymyksiä. Kyselyyn vastasi 11 huoltajaa.

Tutkimuksen tuloksista selvisi, että huoltajat ovat kokeneet varhaiskasvatukselta saamansa tuen positiivisena. Vastausten perusteella huoltajat ovat kokeneet tarvitsevansa tukea erityisesti rutiineihin, lapsen tunnetaitojen tukemiseen sekä haastaviin kasvatustilanteisiin. Vastauksista ilmeni, että huoltajille annettu tuki painottui erityisesti neuvoihin, käytännön esimerkkeihin ja erilaisten palvelujen pariin ohjaamiseen. Huoltajilla oli myös toiveita tuen saannin ja sen toteuttamisen suhteen. Näitä olivat esimerkiksi vertaistuki huoltajille, nepsy-lapsille matalan kynnyksen toimintaa sekä tuen saaminen kotiin.

¹ Asiasanat: varhaiskasvatus, neuropsykiatriset häiriöt, varhainen tuki, tukimuodot, huoltajat

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Bachelor of Social Services

Author: Janika Heikkinen

Title of thesis: The importance of early support for parents of children with neuropsychiatric traits: Guardians' experience of receiving support from early childhood education staff.

Supervisor: Pia-Christine Sainio

Year: 2025

Number of pages: 46

Number of appendices: 1

The purpose of this thesis was to research the experiences and perspectives of guardians of children with neurodevelopmental traits regarding the support they receive. A key part of this research was to explore in which areas guardians have felt they need support and what kind of support they have received from early childhood education staff.

The theoretical section of the thesis includes an explanation of the concept of early childhood education and the early childhood education curriculum, along with their content. The theory covers neuropsychiatric disorders and their impact on family life and parenting. In addition, the theoretical section describes various forms of support that early childhood educators can use to assist guardians.

The thesis was conducted in collaboration with two early childhood education projects in Pori. The study was executed using qualitative methods, and the research data was collected through a Webropol survey. The survey was sent to the guardians of integrated groups in six daycare centers. The survey included both open-ended questions and multiple-choice questions. A total of 11 guardians responded to the survey.

The results of this research revealed that guardians have experienced the support they received from early childhood education as positive. Based on the responses, guardians felt they needed support particularly with routines, supporting child's emotional skills, and handling challenging parenting situations. The responses show that the support provided to guardians was primarily focused on advice, practical examples, and guidance towards various services. Guardians also expressed wishes regarding the availability and execution of support. These included peer support for guardians, low-threshold activities for children with neurodevelopmental traits, and receiving support at home.

¹ Keywords: early childhood education, neuropsychiatric disorders, early support, forms of support, guardians

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Käytetyt termit ja lyhenteet.....	6
1 JOHDANTO	7
2 VARHAISKASVATUS.....	9
2.1 Varhaiskasvatuksen määrittely.....	9
2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma ja sen perusteet	10
3 NEUROPSYKIATRISET HÄIRIÖT JA NIIDEN PIIRTEET.....	12
3.1 ADHD.....	12
3.2 Autismikirjon häiriöt	14
3.3 Touretten oireyhtymä	16
4 NEPSY-HAASTEIDEN VAIKUTUS PERHEEN ARKEEN JA VANHEMMUTEEN.....	18
5 TUEN MUODOT VARHAISKASVATUKSESSA	20
5.1 Mitä on varhainen tuki?	20
5.2 Vuorovaikutus ja kommunikaatio.....	20
5.3 Vertaistuki ja yhteisöllisyyden tukeminen	21
5.4 Perheohjaus varhaiskasvatuksessa	23
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	24
6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	24
6.2 Laadullinen tutkimus ja tulosten analysointitapa.....	24
6.3 Tutkimuksen suunnittelu ja toteutus	26
6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	26
7 TULOKSET	29
7.1 Alustavaa	29
7.2 Saatu tuki	30
7.3 Varhaiskasvatussuunnitelma osana tuen suunnittelua.....	31
7.4 Huoltajien kokemus tuen saannista.....	33

8 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
9 POHDINTAA	39
LÄHTEET	41
LIITTEET	46

Käytetyt termit ja lyhenteet

Nepsy-piirteet	Nepsy-piirteillä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä lapsella esiintyviä neuropsykiatristen häiriöiden piirteitä. Nepsy-piirteitä omaavalla lapsella ei välttämättä ole diagnoosia.
Huoltaja	Huoltajalla tarkoitetaan aikuista, joka vastaa lapsen hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta sekä huolenpidosta. Huoltajia ovat yleensä lapsen vanhemmat tai toinen vanhemmista. Tarvittaessa huoltajaksi voidaan nimetä myös joku muu. Huoltajuus säilyy, vaikka lapsi hoidetaanotettaisiin.
Vasu	Tässä opinnäytetyössä vasulla viitataan lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan.

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia nepsy-piirteitä omaavien lasten huoltajien saamaa tukea varhaiskasvatuksen henkilökunnalta. Tutkimuksessa aineiston keräämisessä on hyödynnetty kyselylomaketta, ja sen avulla on kerätty tietoa huoltajien kokemuksista ja näkemyksistä liittyen heidän saamansa tukeen. Tutkimuksen avulla kerätään myös tietoa siitä, millaisiin asioihin huoltajat ovat kokeneet tarvitsevansa tukea. Näitä voivat olla esimerkiksi arjen erilaiset haasteet tai tuen tarvitseminen vanhemmuuteen ja kasvatukseen. Tutkimuksessa huoltajien saamaa tukea lähestytään myös varhaiskasvatussuunnitelman näkökulmasta ja selvitetään, huomioidaanko varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa huoltajien ja perheen tukemista arjessa myös kotona. Keskeisessä osassa tutkimusta on myös selvittää huoltajien toiveita tuen toteuttamisen suhteen. Keräämällä tietoa huoltajien omista näkemyksistä ja toiveista voidaan saada parempi kuva nepsy-piirteisten lasten huoltajien tuentarpeesta sekä tuen saannin toteutumisesta.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä kahden Porin varhaiskasvatuksen hankkeen kanssa. Nämä ovat Parasta tukea lapselle -hanke ja Varhaiskasvatus perheiden arjen tukena -hanke. Etsiessäni aihetta opinnäytetyölle mielenkiintoni kohdistui erityisesti nepsy-piirteisiin sekä varhaiseen tukeen. Kiinnostuinkin heti yhteistyötahojen ehdottamasta opinnäytetyön aiheesta. Nepsy-piirteisten lasten tukemista varhaiskasvatuksessa on tutkittu enemmän, mutta heidän huoltajiensa tuen saantia on tutkittu paljon vähemmän. Koin aiheen hyvin ajankohtaiseksi ja tärkeäksi. Neuropsykiatristen häiriöiden piirteet ja niiden diagnosointi ovat lisääntyneet paljon viime vuosina. Tämä tarkoittaa myös sitä, että huoltajien tuen tarve on lisääntynyt. Nepsy-piirteitä omaavien lasten kanssa arki on usein hektisempää ja vaatii huoltajalta paljon voimavaroja. Onkin mielestäni erittäin tärkeää, että näitä huoltajien voimavaroja tuetaan varhaiskasvatuksen puolelta jo varhaisessa vaiheessa. Tukemalla huoltajan hyvinvointia ja jaksamista, tuetaan myös lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kasvua.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käydään ensin läpi, mitä varhaiskasvatuksella tarkoitetaan sekä mitkä lait ja asiakirjat ohjaavat sen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita avataan ja kerrotaan varhaiskasvatussuunnitelman merkityksestä varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Opinnäytetyössä käsitellään kolmea eri neuropsykiatrista häiriötä sekä niiden oirekuvaa, nämä ovat ADHD, autismikirjon häiriöt sekä Touretten oireyhtymä. Näiden lisäksi teoriaosuus sisältää tietoa neuropsykiatristen häiriöiden vaikutuksesta perheen arkeen ja

vanhemmuuteen. Viimeisenä kerrotaan varhaisesta tuesta sekä erilaisista tuen muodoista, joilla huoltajia voidaan tukea varhaiskasvatuksesta käsin.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Varhaiskasvatuksen määrittely

Varhaiskasvatusta voidaan pitää tärkeänä vaiheena lapsen kasvun ja oppimisen polulla, ja se ulottuukin aivan lapsen ensi vuosista peruskoulun aloittamiseen asti (Opetushallitus, i.a.-a). Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka sisältää lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon. Tässä kokonaisuudessa painottuu erityisesti pedagogiikan merkitys (Varhaiskasvatuslaki, 540/2018, 1 luku 2 §). Pedagogiikalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa käytännön toimintaa, joka toteutuu arjen kulttuurisissa käytännöissä sekä lasten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. Pedagogiikka rakentuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon ympärille, ja ilmenee kaikissa arjen tilanteissa (Lastentarhanopettajaliitto, 2017, s.10).

Varhaiskasvatusta ohjaavat erilaiset lait ja asiakirjat. Varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) ovat keskeisiä, ja ne säätelevät varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä toteuttamista. Laki ohjaa myös varhaiskasvatuksen järjestämistä, suunnittelua ja arviointia. Lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä siellä annettavasta kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuesta säädetään varhaiskasvatuslaissa. Varhaiskasvatuksen toteuttamista kunnissa, kuntayhtymissä ja yksityisissä palveluntuottajissa ohjaavat lisäksi Opetushallituksen laatimat kansalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, i.a.-b).

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 1 luku 3 §) määritellään varhaiskasvatuksen toteuttamisen tavoitteet. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on muun muassa edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä, hyvinvointia sekä elinikäistä oppimista. Lapselle tulee varmistaa terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö, jossa lapsen oppimista edistetään ja vuorovaikutustaitoja kehitetään. Lapselle tulee varmistaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuksessa työskentelevien tulee tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää sille tarkoituksenmukaista tukea, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Jotta lapsen tasapainoista kehitystä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia voidaan tukea mahdollisimman laadukkaasti, on yhteistyö lapsen huoltajien kanssa tärkeää. Opetushallituksen (i.a.-a) mukaan varhaiskasvatuksen tehtäviin kuuluu myös huoltajien tukeminen

kasvatustyössä. Varhaiskasvatuksen avulla voidaan myös mahdollistaa huoltajien osallistuminen työelämään tai opiskeluun.

Varhaiskasvatus on jokaisen lapsen oikeus, ja sitä voivat saada lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusikäisiä, sekä sitä vanhemmat lapset, jos erityiset olosuhteet sitä vaativat (Varhaiskasvatustalaki, 540/2018, 1 luku 1 §). Kunnalla on velvollisuus järjestää laadukasta varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa oleva tarve sekä huoltajien ennalta tekemät hakemukset edellyttävät. Varhaiskasvatusta järjestäessä kunta, kuntayhtymä sekä muut palveluntuottajat soveltavat varhaiskasvatustalakiä järjestäessään varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena (Heinonen ym., 2016, s. 32–33). Tämän opinnäytetyön keskiössä on päiväkotitoiminta.

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma ja sen perusteet

Nykyiset opetushallituksen laatimat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet astuivat voimaan vuonna 2022 maaliskuussa (Opetushallitus, i.a.-c). Nämä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen toteuttamista, kehittämistä sekä paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen ja se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. Perusteiden tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen toteutumista yhdenvertaisesti ja laadukkaasti (Opetushallitus, i.a., s. 9–10). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat jokaisen varhaiskasvatustaloyksikön toimimaan yhteisten arvojen sekä pedagogisten linjausten mukaisesti (Ahonen, 2017, s. 60).

Valtakunnalliset perusteet luovat varhaiskasvatustaloylle tukevan ja yhtenäisen pohjan, jonka avulla varhaiskasvatuksen järjestäjät luovat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, joka määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäjiä ovat kunnat, kuntayhtymät sekä muut yksityiset ja julkiset palveluntuottajat. Paikallisesti voidaan tehdä päätös, laaditaanko varhaiskasvatussuunnitelma yhteneväiseksi kaikille paikallisille toimijoille vai laaditaanko jokaiselle erikseen oma (Ahonen, 2017, s. 17). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä tulee huomioida paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset sekä lasten

tarpeet (Opetushallitus, 2022, s.10). Paikallisella tasolla tehtyihin suunnitelmiin tulee myös kiinnittää huomiota suunnitelmaa tehdessä. Näitä ovat muun muassa esiopetuksen opetussuunnitelma, varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät saa sulkea pois tavoitteita tai sisältöä, jotka on kirjattu lakeihin, asetuksiin tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin.

Ahosen (2017, s. 18) mukaan paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava. Suunnitelmaa tulee arvioida ja kehittää. Se tulee laatia moniammatillisessa yhteistyössä paikallisen opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa. Suunnitelmaa laatiessa lapsille sekä heidän huoltajilleen tulee tarjota mahdollisuus osallistua sen tekemiseen, arvioimiseen ja kehittämiseen. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee olla kuvattuna, miten yhteistyö toteutetaan esiopetuksen, perusopetuksen, sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten sekä muiden mahdollisten yhteistyökumppanien kanssa.

Lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman eli vasun tavoitteena on turvata lapsen oikeus suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon (Opetushallitus, 2022, s.12–13). Vasua tehdessä lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. On myös merkityksellistä kuulla lapsen omat mielipiteet ja toiveet. Kun lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdään, on tärkeää, että lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja yksilölliset tarpeet tunnetaan hyvin. Suunnitelmaa tehdessä voidaan hyödyntää aikaisempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloittaessa päiväkodissa tai perhepäivähoidossa ja sitä suunnitellaan yhteistyössä lapsen huoltajien, sekä mahdollisesti muiden asiantuntijoiden kanssa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle tavoitteita, jotka kuvaavat toimintaa ja tapoja, joilla lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia voidaan tukea. Suunnitelmaan tulee kirjata myös lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen tai hyvinvoinnin tuki, jonka tarvetta ja riittävyyttä tulee arvioida sekä päivittää aina tuen tarpeen muuttuessa. Vasua tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa tai silloin, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite suunnitelman tarkastamiselle voi tulla lapsen omalta huoltajalta tai lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä (Opetushallitus, 2022, s.12–13). Ahonen (2017, s. 156) painottaa tekstissään huoltajien ja työntekijöiden välisen yhteistyön ja hyvän keskustelukulttuurin merkitystä, etenkin kun kyseessä on lapsen tuen tarpeet ja tukitoimet.

3 NEUROPSYKIATRISET HÄIRIÖT JA NIIDEN PIIRTEET

Tässä opinnäytetyössä puhutaan kehityksellisistä neuropsykiatrisista häiriöistä. Neuropsykiatrisilla häiriöillä tarkoitetaan häiriöitä, jotka vaikuttavat aivojen toimintaan (HUS, i.a.). Neuropsykiatrinen häiriö on kehityksellinen silloin, kun häiriö on synnynnäinen ja oireet ilmenevät usein jo lapsuudessa (Savikuja & Puustjärvi, 2022). Neuropsykiatriset haasteet ja niiden oireet ilmenevät jokaiselle häiriölle tyypillisellä tavalla. Ne voivat vaikuttaa ihmisen elämässä muun muassa sosiaaliseen vuorovaikutukseen, toiminnanohjaukseen, kielelliseen ja ei-kielelliseen viestintään, sekä tunteiden ja käyttäytymisen säätelyyn. Oireiden ilmeneminen ja vaikutus arkeen voivat vaihdella paljon henkilöstä toiseen (HUS, i.a.). Varhaiskasvatuksessa työskentelevän on tärkeää osata tunnistaa eri neuropsykiatristen häiriöiden piirteet, jotta lapsen ja perheen tukeminen voidaan aloittaa jo varhaisessa vaiheessa (Pirkanmaan hyvinvointialue, i.a.).

Neuropsykiatrisiin häiriöihin katsotaan kuuluvaksi autismikirjon häiriöt, ADHD, Touretten oireyhtymä, sekä oppimishäiriöt ja kehityksellinen kielihäiriö. Neuropsykiatriset häiriöt voivat usein esiintyä samanaikaisesti. Esimerkiksi autismikirjolla olevalla henkilöllä voi olla myös ADHD (Autismiliitto, 2023c). Tässä opinnäytetyössä kerrotaan seuraavaksi autismikirjon, ADHD sekä Touretten oireyhtymän oireita, sekä niiden esiintymistä lapsilla.

3.1 ADHD

ADHD eli aktiivisuuden ja tarkkaavaisuudenhäiriö on neuropsykiatrinen häiriö, jonka ydinoireita ovat aktiivisuuden säätelyn haasteet, impulsiivisuus ja tarkkaamattomuus. Oireet alkavat jo lapsuudessa, mutta niiden ilmenemiseen voivat vaikuttaa eri tekijät. Vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa ikä, toimintaympäristö, sekä tuen saanti. Oireet ja niiden esiintyminen vaihtelee yksilöittäin, ja oireet voivat muuttua muotoaan yksilön eri ikävaiheissa. (Savikuja & Puustjärvi, 2022). Mielenterveystalon (i.a.-c) sivujen mukaan ADHD jaetaan kolmeen eri esiintymismuotoon. Esiintymismuodot jaetaan eniten esiintyvien oireiden mukaan, jotka voivat esiintyä yhdessä tai erikseen. Nämä muodot ovat yliaktiivis-impulsiivinen, tarkkaamaton ja yhdistetty esiintymismuoto.

Yliaktiivis-impulsiivisessa esiintymismuodossa korostuvia oireita ovat ylivilkkaus, aktiivisuuden säätelyn vaikeus sekä impulsiivisuus (Tarnanen ym., 2019). ADHD-liiton (i.a.-b) sivujen mukaan aktiivisuuden säätelyn vaikeudella viitataan haasteeseen säädellä omaa aktiivisuustasoa, sekä omaa toimintaa eri tilanteisiin sopivaksi. Aktiivisuuden säätely saatetaan usein liittää

yliaktiivisuuteen. Yliaktiivisuus tulee esiin motorisena levottomuutena, kuten vaikeutena pysyä paikallaan. Yliaktiivisella henkilöllä saattaa olla hyvin levoton olo, ja tarve heilutella esimerkiksi käsiä tai jalkoja (Mielenterveystalo, i.a.-c). Yliaktiivisuuden lisäksi, aktiivisuuden säätelyn haasteet voivat näkyä myös aliaktiivisuutena, kuten matalana vireystilana. Aliaktiivisuuteen kuuluu usein myös aloittamisen vaikeus, kuten erilaisten tehtävien ja askareiden suhteen (ADHD-liitto, i.a.-b).

Toisessa muodossa oireet painottuvat tarkkaamattomuuteen, joka esiintyy muun muassa keskittymisen ja toiminnanohjauksen haasteina. Tässä ADHD:n muodossa lapsi saattaa kokea vaikeuksia keskittyä esimerkiksi erilaisten tehtävien tekoon ja oman tarkkaavaisuuden suuntaaminen voi olla haasteellista (Savikuja & Puustjärvi, 2022). Lapsi saattaa myös unohdella helposti erilaisia asioita, kuten ohjeita tai tehtäviä tai hukata tavaroita. Myös toisten puheeseen ja ohjeisiin, voi olla vaikea keskittyä. Tarkkaamattomalle muodolle tavallista on myös omiin ajatuksiin vaipuminen. Tätä voi esiintyä esimerkiksi silloin, jos lapsi tekee jotain itselleen mielekästä. Lapsi saattaa keskittyä omaan tekemiseen niin syvästi, että ei huomaa tai kuule mitään ympärillä tapahtuvaa (Mielenterveystalo, i.a.-c). Tarkkaamaton muoto tunnetaan edelleen myös ADD-termillä, vaikka se ei ole enää erillinen diagnoosi (ADHD-liitto, 2023). ADHD-liiton (2023) mukaan tarkkaamaton muoto on yleisin ADHD:n esiintymismuodoista, mutta on silti haasteellisempi tunnistaa verrattuna yliaktiivis-impulsiiviseen muotoon. Työillä tarkkaamaton muoto on yleisempi, ja oireet saattavat jäädä helposti huomaamatta. Tarkkaamaton muoto saatetaan herkästi sekoittaa esimerkiksi stressiin. Tarnasen (2019) mukaan ADHD voi esiintyä myös yhdistettynä esiintymismuotona. Yhdistetyssä esiintymismuodossa lapsella esiintyy sekä tarkkaamattoman muodon että yliaktiivis-impulsiivisen muodon piirteitä.

ADHD-liiton (i.a.-a) mukaan diagnosoiminen voi olla haasteellista alle kouluikäisen lapsen kohdalla. Koska alle kouluikäinen lapsi on luontaisesti vilkas ja lyhytjänteinen, voi olla vaikeaa erottaa aktiivisuuteen ja tarkkaavuuteen liittyviä poikkeavia oireita ja haasteita. Näihin haasteisiin on helpompi kiinnittää huomiota, kun lapsi lähestyy kouluikää tai on kouluiässä, jolloin vaatimukset tarkkuuteen liittyen kasvavat. Tällöin lapsen ADHD-diagnoosia on helpompi tarkentaa. Vaikka alle kouluikäisen lapsen adhd ei olisi vielä luotettavasti diagnosoitavissa, on tärkeää, että lapsen haasteisiin osataan kiinnittää huomiota ja varhainen tuki aloitetaan, jotta lapsen toimintakykyä voidaan tukea jo varhaisessa vaiheessa. Puustjärven (2016) mukaan on tärkeää, että lapsen huoltajien ja päivähoiton huoleen lapsesta suhtaudutaan vakavasti.

Lapsen neuvolan ikäkausitarkastuksissa tulisi kiinnittää huomiota ADHD:n mahdollisiin oireisiin. Alle kouluikäisen kohdalla diagnoosikriteerien täyttymistä tulee arvioida erittäin huolellisesti.

3.2 Autismikirjon häiriöt

Autismikirjon häiriöillä viitataan laaja-alaisiin kehityksen häiriöihin, jotka ovat oireiltaan hyvin moninaisia. Oireiden ilmeneminen on hyvin yksilöllistä, ja oireiden vaikeusasteet ovat vaihtelevia (Socada, 2020). Autismiliiton (2023) mukaan sana "autismikirjo" kuvaakin autismin moninaisuutta ja sitä, miten jokaisen autismikirjon ihmisen kokemus on yksilöllinen. Uudessa ICD-11-tautiluokituksessa autismikirjon häiriö on diagnoosin lääketieteellinen nimitys. Socadan (2020) mukaan uusimmat tautiluokitukset eivät erottele autisminkirjon häiriöitä omiksi diagnooseikseen, vaan autismikirjo toimii yläkäsitteenä erilaisille kehityskuluille ja oirekokonaisuuksille. Esimerkkinä tästä toimii Aspergerin oireyhtymä, joka ei enää ole oma diagnoosinsa, vaan katsotaan osaksi autismikirjoa. Vaikka Aspergerin oireyhtymä ei ole enää oma erillinen diagnoosinsa, on se silti osa puhekieltä aikaisemmin kyseisen diagnoosin saaneilla (Autismiliitto, 2022b).

Autismikirjon häiriöissä voidaan tunnistaa ydinpiirteitä, jotka ovat yhteisiä autismikirjon ihmisille. Nämä ydinpiirteet vaikuttavat henkilön elämään, toimintakykyyn ja tuen tarpeeseen yksilöllisesti. Tuen tarpeeseen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa henkilön ikä ja elämäntilanne. Myös käytössä olevat tukitoimet, sekä läheisiltä saatu tuki vaikuttavat yksilöllisesti jokaisen tuen tarpeeseen (Autismiliitto, 2023d). Socada (2020) tuo esille autismikirjon kaksi pääaluetta, joissa häiriöt ja haasteet esiintyvät. Ensimmäiseen pääalueeseen kuuluu poikkeavuudet vuorovaikutuksessa ja kommunikaatiossa. Toisessa pääalueessa piirteinä ovat rajoittuneet käytösmallit, jotka ovat toistuvia ja joustamattomia, sekä poikkeavuudet kiinnostuksen kohteissa, jotka voivat olla myös rajoittuneita. Näitä piirteitä on mahdollista tunnistaa jo varhaisessa lapsuudessa, ennen kolmatta ikävuotta (Barbera, 2022, s. 25).

Barbera (2022, s. 29) on listannut erilaisia autismikirjon merkkejä lapsessa, joihin on hyvä kiinnittää huomiota. On hyvä muistaa, että piirteet eivät ole aina selvästi autismikirjon merkki, mutta niitä on tärkeä seuraila. Yksi näistä merkeistä on rutiinien samanlaisuus, sekä samojen asioiden vaatiminen. Lapsi saattaa esimerkiksi haluta pukea joka päivä samat vaatteet ja syödä samoista astioista. Muutokset usein herättävät autismikirjon henkilössä stressiä, jolloin

selkeät rutiinit ja arjen kaavat rauhoittavat lasta. Rutiinien lisäksi autismikirjon lapsella saattaa esiintyä myös toistuvia käyttäytymismalleja. Socada (2020) kertoo, että tällaiset käyttäytymismallit voivat lapsuudessa ilmetä kaavamaisena liikehdintänä, kuten käsien läpsyttelynä ja pyörimisenä.

Autismikirjon yhtenä tunnusmerkkinä pidetään myös sitä, jos lapsi ei reagoi omaan nimeensä. Ensimmäisenä usein ajatellaan tämän syynä olevan huono kuulo. On tärkeää selvittää voiko reagoinnin puutteen taustalla olla jokin muu tekijä. Autismikirjon kohdalla lapsi kuitenkin kuulee ja saattaa reagoida muihin ääniin, mutta ei omaan nimeensä. Tämän taustalla on usein se, että autistisilla lapsilla on taipumusta vetäytyä omaan maailmaansa, jolloin lapsi ei välttämättä kuule kaikkia ympäristön ääniä. Syynä voi olla myös valikoivasti kuuleminen (Barbera, 2022, s. 28). Jo vauvaiässä voidaan kiinnittää huomiota siihen, miten lapsi reagoi omaan nimeensä. Vauvaikäisen ja pienen lapsen kohdalla on myös tärkeää seurata puheen kehittymistä, etenkin jokeltelua. Jokeltelu on osa lapsen puheen oppimista, sekä sosiaalisen kommunikaation alkua. Autismikirjon esimerkkeinä voidaankin pitää lapsen jokeltelun puutetta (Barbera, 2022, s. 26).

Lapsuudessa kielellisen kehityksen haasteet tulevat esille kommunikaatiossa lapsen kanssa. Autismikirjon lapsella saattaa olla haasteita puheen ymmärtämisessä, sekä sen tuottamisessa (Autismiliitto, 2023b). Näissäkin on paljon yksilöllisiä eroja. Toinen lapsi voi kommunikoida puheella hyvin ja puhe voi olla hyvin ikätasoista, sekä tarkkaa. Toinen lapsi ei välttämättä kommunikoi puheella lainkaan tai puhe voi olla hyvin rajoittunutta ja kommunikaatio hidasta. Barberan (2022) mukaan autismikirjon lapsilla voi olla enemmän kiukunpuuskia, jotka ilmenevät muun muassa aggressiivisuutena ja kirkumisena. Kiukunpuuskien taustalla on usein puutteet kommunikaatitaidoissa. Jo taaperoikäisen lapsen kohdalla voidaan huomata puheen kehittymisen viivästyminen, joka voi olla merkki autismikirjon häiriöstä. Lapsella saattaa olla myös omalaatuisia sanoja tai lauseita, joita hän käyttää (Pihlaja & Viitala, 2022, s. 356). Autismikirjon lapsen puheessa voi esiintyä myös kaikupuhetta. Lapsi siis saattaa ihastua johonkin tiettyyn sanaan tai fraasiin ja alkaa toistelemaan tätä puheessaan (Autismiliitto, 2023b).

Autismikirjon häiriöille tyypillisiä ovat myös erilaiset aistisäätelyn häiriöt, jotka voivat ilmetä yli- ja aliherkkyyksinä aistitoiminnoissa (Autismiliitto, 2023a). Yliherkkyys voi ilmetä lapsessa muun muassa herkkyytenä valoille, äänille ja hajuille. Lapsella voi olla taipumus vältellä aistimuksia, jotka aiheuttavat epämiellyttäviä tunteita. Aistimukset voivat herättää lapsessa ahdistuneisuutta, jopa fyysistä kipua. Siksi onkin tärkeää kiinnittää huomiota lapsen toimintaympäristöön ja sen esteettömyyteen. On myös hyvä huomioida lapsessa myös aistien aliherkkyyden

merkkejä, kuten aistihakuisuutta. Aistihakuinen lapsi etsii erilaisia aistimuksia, kuten makuja tai voimakkaita ääniä. Lapsi voi myös etsiä tuntoaistiin liittyviä ärsykyitä. Tällaista voi olla esimerkiksi omien lihasten hierominen tai itselle kivun tuottaminen. Aistihakuinen lapsi usein etsii aistiärsykyitä, jotka herättävät mielihyvän tuntemuksia ja ovat rauhoittavia.

Autismikirjolle tyypillistä on myös yksilöllinen vahva mielenkiinto johonkin aiheeseen tai asiaan liittyen. Tämä mielenkiinnon kohde eli ekko, vaihtelee yksilöllisesti ja voi kestää vain hetken aikaa tai jopa useita vuosia läpi elämän. Monelle autismikirjon henkilölle ekko on voimavara ja sillä on suuri merkitys yksilölle (Autismiliitto, 2022a). Vaikka autismikirjon häiriö tuottaa monelle vaikeuksia ja haasteita, on silti tärkeää nostaa esille myös vahvuudet, joita autismikirjo pitää sisällään. Autismin vahvuuksia ovat muun muassa tarkkavaisuus yksityiskohdissa, sekä hyvä keskittymiskyky (Autismiliitto, 2023).

3.3 Touretten oireyhtymä

Touretten oireyhtymällä tarkoitetaan neuropsykiatrista oireyhtymää, jonka tyypillisin piirre ovat erilaiset tic-oireet (Leppämäki & Savikuja, 2017, s. 27–29). Oireet alkavat ilmetä usein jo lapsuudessa ennen kouluikää, tyypillisesti 5–6 vuoden iässä. Tic-oireet ovat usein leikki- ja alakouluikäisen lapsen kehitykseen kuuluvia ohimeneviä ilmiöitä, jotka eivät ole haitaksi lapsen toimintakyvylle. Kun kyseessä on Touretten oireyhtymä ovat tic-oireet pitkäkestoisia, sekä vaikea-asteisia. Vahvat tic-oireet voivat hankaloittaa toimintaa, esimerkiksi kirjoittamista tai puhumista. Oireiden voimakkuus, sekä niiden esiintymisen tiheys voivat kuitenkin vaihdella paljon (Mielenterveystalo, i.a.-a).

Touretten oireyhtymälle tyypillisiä tic-oireita voidaan jaotella motorisiin ja äänellisiin tic-oireisiin. Sekä motorisissa että äänellisissä oireissa voidaan tunnistaa yksinkertaisia, sekä monimuotoisia piirteitä (Leppämäki & Savikuja, 2017, s. 31). Motorisilla oireilla viitataan erilaisiin liikkeisiin ja liikesarjoihin, jotka ilmenevät äkkinäisesti, sekä tahdosta riippumatta (Mielenterveystalo, i.a.-a). Yksinkertaiset motoriset tic-oireet ovat lihaksen tai lihasryhmän nopeita nytkähdyksiä ja ilmenevät tarkoituksettomina liikkeinä. Tällaisia ovat muun muassa silmien räpyttely, olkapäiden kohottelu ja nenän nyripistely. Monimuotoiset motoriset oireet ovat pidempiä, verrattuna yksinkertaisiin oireisiin. Monimuotoiset oireet ovat liikkeitä ja liikesarjoja, jotka ovat usein koordinoituja ja vaikuttavat ulkopuolisen silmissä tarkoituksellisilta ja sopimattomilta. Tällaisia oireita ovat esimerkiksi erilaiset liikesarjat, hypähtely, sekä eleiden matkiminen eli ekopraskia. Myös

itsensä satuttaminen, kuten lyöminen ja pureminen ovat monimuotoisia tic-oireita (Leppämäki & Savikuja, 2017, s. 31–34).

Äänellisillä oireilla tarkoitetaan erilaisia ääniä, jotka syntyvät, kun ilmaa liikutetaan nenänielun alueella (Leppämäki & Savikuja, 2017, s. 32–35). Yksinkertaisia tyypillisiä oireita ovat muun muassa haukottelu ja yskeminen, sekä maiskuttelu ja tuhahtelu. Kun äänelliset tic-oireet ovat monimuotoisia, ilmenevät ne pidempinä ja monimutkaisempina äännähdyksinä. Tällaisia ovat esimerkiksi sanat, sanaparit ja lausahdukset. Lapsi saattaa toistella erilaisia fraaseja tai sanoja, sekä äkillisesti huutaa niitä. Tyypillinen monimuotoinen oire on myös toisen puheen tai eri äänien matkiminen, eli kaikupuhe. Kaikupuhe eli ekolalia, voi herättää närkästymistä toisissa lapsissa, jos lapsi toistelee toisen puhetta. Toinen lapsi voi luulla, että tic-oireet ovat kiusaamista ja ärsyttämistä, vaikka niin ei oikeasti olisi.

Touretten oireyhtymässä tic-oireiden esiintyvyys, taajuus ja intensiteetti voivat vaihdella paljon pienen aikavälin sisällä ja vaihtelu voi olla hyvin huomattavaa (Leivonen ym., 2015). Tic-oireiden ilmenemiseen vaikuttavat monet eri tekijät ja usein oireiden taustalla on jokin laukaiseva tekijä, eli triggeri. (Leppämäki & Savikuja, 2017, s. 30). Tic-oireet usein lisääntyvät, kun aivot ovat kuormittuneisuustilassa. Tällaisia ovat muun muassa stressi, ahdistus, sekä väsymys. Myös vireystilaa ja iloisuutta lisäävä odottaminen voi lisätä tic-oireiden esiintymistä (Mielenterveystalo, i.a.-a). Henkilö voi tuntea erilaisia sensorisia tic-oireita eli ennakkotunteita, ennen varsinaisten tic-oireiden alkamista. Ennakkotunteet voivat tuntua esimerkiksi kutinana tai kipuna lihaksessa, johon tic on tulossa. Sensoristen oireiden lisäksi on kuvattu kognitiivisia oireita, jotka ilmenevät toistuvina ajatuksina. Kognitiivisten oireiden ajatukset voivat liittyä tunteeseen ja tarpeeseen antaa periksi jollekin ärsykkeelle (Leivonen ym., 2015).

Touretten oireyhtymä jää usein helposti tunnistamatta, vaikka diagnosoinnin kriteerit ovat selkeät (Leivonen ym., 2015). Oireyhtymä voidaan diagnosoida, kun henkilöllä esiintyy motorisia oireita, sekä vähintään yksi äänellinen tic-oire. On yleistä, että Touretten oireyhtymän lisäksi yksilöllä on ADHD tai OCD. Usein haasteena Touretten oireiden tunnistamisessa onkin tic-oireiden ja pakko-oireiden erottaminen toisistaan. Näiden kahden erottavana tekijänä voidaan pitää ahdistuksen tunnetta ennen oireen alkua. Pakkotoiminnan tavoitteena on vähentää ahdistuksen tunnetta, kun taas tic-oireissa ennakkotunteet poikkeavat ahdistuksesta ja esiintyvät eri tavalla. OCD:n pakko-oireiden ja tic-oireiden erona voidaan huomata myös toiminnan tavoitteellisuus. Pakkotoiminnot ovat usein tavoitteellista toimintaa, kun taas tic-oireet ilmenevät tarkoituksettomana toimintana.

4 NEPSY-HAASTEIDEN VAIKUTUS PERHEEN ARKEEN JA VANHEMMUTEEN

Neuropsykiatristen häiriöiden oireet vaikuttavat laajasti monella elämän eri osa-alueella, kuten sosiaalisissa suhteissa ja arjen sujuvuudessa. Nepsy-piirteinen lapsi saattaa kokea haasteita havainnoinnissa, toiminnanohjauksessa sekä tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä (Savikuja & Puustjärvi, 2022). Nepsy-piirteitä omaava lapsi tarvitsee usein enemmän tukea verrattuna neurotyypilliseen lapseen, ja tällä on vaikutusta myös huoltajan arkeen ja jaksamiseen.

Fågelin ja Kukkosen (2020) pro gradu -tutkielman mukaan erityislasten, kuten nepsy-piirteitä omaavien lasten vanhemmat uupuvat voimakkaammin verrattuna muihin vanhempiin. Nepsy-piirteisen lapsen vanhemmuus tuo mukanaan erilaisia lisäkuormitustekijöitä, joita neurotyypillisten lasten vanhemmat eivät välttämättä omassa arjessaan kohtaa. Myös Autismi- ja Aspergerliiton (2018, s.5–9) toteuttaman tutkimuksen tuloksissa tuodaan esille autismikirjon lasten huoltajien kokemusta uupumuksesta ja arjessa jaksamisesta. Huoltajien voi olla vaikeaa löytää voimia perhearkeen ja oma arki voi tuntua selviytymiseltä. Huoltajien omat tarpeet voivat perheen arjessa helposti unohtua, joka voi esimerkiksi hankaloittaa huoltajien oman vapaa-ajan löytämistä ja mahdollisuutta harrastaa. Raskas arki voi vaikeuttaa uupuneiden huoltajien oman hyvinvoinnin ylläpitämistä. Huoltajat saattavat kantaa enemmän huolta oman lapsen hyvinvoinnista ja tulevaisuudesta, joka kuormittaa myös huoltajaa itseään. Huoltajan on tärkeää kiinnittää huomiota omiin voimavaroihin, joita voi vahvistaa muun muassa terveellisellä ravinnolla, levolla ja liikkumisella (Dufva, 2012, s.177).

Koska nepsy-piirteitä omaavan lapsen kanssa arki voi olla hyvin kaavamaisista ja rutiineihin perustuvaa, voi vanhempien olla haastavaa löytää aikaa yhteiselle ajalle (Huuskonen, i.a.). Lapsen tukeminen, sekä tarpeiden huomioiminen on usein huoltajille etusijalla, jolloin heidän omat tarpeensa saattavat jäädä varjoon. Vanhempien yhteiselle ajalle saattaa jäädä aikaa vain lasten nukkuessa. Arjen kiire sekä väsymys vaikuttavat huoltajien oman jaksamisen lisäksi myös parisuhteeseen. Huoltajilla voi olla keskenään myös kasvatuksellisia näkemuseroja, joka saattaa vaikuttaa huoltajien väliseen ilmapiiriin. Yhteistä vanhemmuutta on tärkeä tukea avoimella vuorovaikutuksella ja keskusteluilla, joissa molempien osapuolten tunteet ja ajatukset otetaan huomioon.

Lapsen nepsy-haasteilla on vaikutusta kodin arjessa vanhempien lisäksi myös sisaruksiin. Hämmäläisen (2008) tekemä pro gradu -työ selvitti millaiseksi autististen lasten sisarukset kokevat

perheen arjen sekä sisarussuhteen. Sisarussuhteessa neurotyypillinen lapsi saattaa esimerkiksi kokea epäoikeudenmukaisuuden tunnetta. Neuro-piirteitä omaava lapsi tarvitsee usein enemmän huomiota, kuten apua ja tukea huoltajiltaan, joka saattaa herättää toisessa sisaruksessa ärtymyksen tunteita. Tutkimuksessa todettiin, että osa sisaruksista kokee huoltajien jakaman huomion epätasaisuuden ongelmana, kun taas osa koki, että on luonnollista ja ymmärrettävää, että autistinen sisarus saa enemmän huomiota ja etuuksia. Nepsy-häiriöille, kuten autismille tyypillinen oire voi olla raivonpuuskat ja sekä aggressiivinen käytös, joka saattaa kodin arjessa helposti kohdistua sisaruksiin (Hämäläinen, 2008). Raivonpuuskat saattavat herättää muissa sisaruksissa monenlaisia tunteita, kuten epävarmuutta ja pelkoa, etenkin silloin, kun aggressiivisen käytöksen syy oli epäselvä.

On tärkeää huomata, että sisarussuhteesta, jossa toinen sisarus on autistinen, voi löytyä monia hyvin positiivisia ja myönteisiäkin asioita. Hämäläisen (2008) tutkimus tuo myös esille autistisen ja neurotyypillisen lapsen välisen sisarussuhteen myönteisiä puolia. Autistisella sisaruksella voi olla myönteinen vaikutus sisaruksen henkiseen kasvuun ja ajatusmaailmaan. Nepsy-piirteinen sisarus voi opettaa toiselle suvaitsevaisuutta sekä erilaisten ihmisten ja tilanteiden hyväksymistä. Neurotyypilliset sisarukset saattavat oppia yhteisessä arjessa kärsivällisyyttä sekä vastuuntuntoa, ja autistiset sisarukset voivat oppia taitoja seuraamalla ja mallintamalla sisarustaan.

5 TUEN MUODOT VARHAISKASVATUKSESSA

5.1 Mitä on varhainen tuki?

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 1 luku 3 §) on listattuna varhaiskasvatuksen ja sen toiminnan tavoitteet. Näissä tuodaan esille huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys, mutta myös huoltajien oikeus saada tarvittaessa tukea kasvatustyössä. Varhaisella tuella tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla pyritään tunnistamaan, ehkäisemään sekä helpottamaan lasten sekä perheiden ongelmia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tuki, jota tarjotaan varhaisessa vaiheessa, on tehokkaampaa sekä tuloksellista (Pieksämäen kaupunki, 2012).

Varhaiskasvatuksessa vanhemmuuden tukeminen on osa arkea, ja sitä tarjotaan päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa huoltajien kanssa. Kuitenkin, kun kyseessä on nepsy-piirteitä omaavan lapsen huoltaja, tuen merkitys korostuu. Varhaisen tuen tavoitteena on tunnistaa vanhemmuuden huolenaiheita, sekä vastata niihin varhaisessa vaiheessa. Varhaiskasvatuksessa varhaista tukea voidaan toteuttaa esimerkiksi jakamalla huoltajille tietoisuutta vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyen. Myös neuvominen ja ohjaaminen eri palvelujen pariin on osa varhaista tukea (Turunen, 2024). Varhaiskasvatus on osa perheiden arkea, ja siksi sen tulisi myös olla kynnyksetön paikka kohdata ja tukea perheitä kokonaisvaltaisesti. Varhaiskasvatuksessa huoltajan tulisi olla mahdollista saada tukea vanhemmuuteen ja kasvatustyöhön matalalla kynnyksellä.

Avaan seuraavaksi varhaiskasvatuksessa huoltajien ja henkilökunnan välisen vuorovaikutuksen ja kommunikaation, vertaistuen sekä perheohjauksen roolia huoltajien varhaisessa tukemisessa.

5.2 Vuorovaikutus ja kommunikaatio

Varhaiskasvatuksessa tärkeänä varhaisen tuen keinona voidaan pitää hyvää vuorovaikutusta ja kommunikaatiota huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välillä (Jyväskylän yliopisto, 2024). Kun puhutaan vuorovaikutuksesta, tarkoitetaan kaksisuuntaista viestintää, jossa molemmat osapuolet osallistuvat siihen aktiivisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että molemmat osapuolet kuuntelevat ja vastaavat aktiivisesti. Vuorovaikutukselle tyypillistä on myös se, että

viestinnän tavoitteena on saada yhdessä jotain muutosta aikaan. Toisaalta hyvä vuorovaikutus voi jo itsessään olla tavoite.

Hyvä keskustelu ja kommunikaatio ovat tärkeä osa vanhemmuuden tukemista päiväkodin arjessa (Hirvilampi, 2002). Päiväkodin arjessa huoltajien kanssa keskustelu tapahtuu usein lapsen vienti- ja hakutilanteissa. Tällöin työntekijöillä ja huoltajilla on mahdollisuus käydä dialogista keskustelua esimerkiksi lasta koskevista asioista ja lapsen päivästä. Huoltajien kanssa käytävässä vuorovaikutuksessa on tärkeää kiinnittää huomiota hienotunteisuuteen ja varovaisuuteen sekä huoltajien ymmärtämiseen. On tärkeää, että huoltajan ja työntekijän välisessä keskustelussa vältetään huoltajan syyllistämistä ja arvostelua. Huoltajien kanssa käydyssä vuorovaikutuksessa kuuntelun tärkeys korostuu, ja se on tärkeä osa huoltajien tukemista.

Mönkkösen (2018) mukaan dialogisen vuorovaikutuksen olennaisena elementtinä voidaan pitää vastavuoroisuutta. Vastavuoroisessa keskustelussa jokainen osapuoli pääsee vaikuttamaan vuorovaikutuksen kulkuun. Dialogisuutta tulisikin ajatella sekä kommunikaationa että suhteena. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL, 2023) mukaan dialoginen kohtaaminen vaatii henkilökunnan ja huoltajien välille luottamuksellisen suhteen. Huoltaja saattaa kokea joidenkin arjen haasteiden tai kysymysten esille tuomisen haastavana tai pelottavana. Varhaiskasvatuksessa, jossa henkilökunta on panostanut luottavaiseen ja turvalliseen ilmapiiriin, on huoltajan helpompi lähestyä kasvattajia ja puhua vaikeistakin aiheista.

5.3 Vertaistuki ja yhteisöllisyyden tukeminen

Vertaistuella tarkoitetaan toimintaa, jota toteutetaan omaehtoisesti. Siinä vertaiset eli samassa tilanteessa olevat ihmiset toimivat toisten ja itsensä hyväksi. Vertaisuudella viitataan ihmisten väliseen suhteeseen, ja sitä synnyttävät ihmisten samanlaiset kokemukset ja elämäntilanteet. Vertaisuutta voidaan pitää keskinäisenä asiantuntijuutena, johon liittyy vahvasti tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Vertaistuen taustalla on luottamus, ja sen avulla voidaan luoda ilmapiiri, joka mahdollistaa omien kokemusten kertomisen ja toisten kuulemisen. Luottamuksellisessa ympäristössä ihmiset uskaltavat ilmaista ja käsitellä tunteitaan, huoliaan ja onnistumisiaan (Mikkonen & Saarinen, 2018, s. 20–21).

Varhaiskasvatuksessa vertaistuen merkitys korostuu, varsinkin kun kyseessä on perhe, jossa on pienempiä lapsia tai esimerkiksi nepsy-piirteisiä lapsia. Osa vanhemmuutta ovat monenlaiset tunteet, arjen pulmatilanteet ja epävarmuus. Vaikka nämä ovatkin inhimillinen osa

lapsiperheen arkea, on tärkeää, että huoltajalla on mahdollisuus jakaa näitä tunteita ja kokemuksia vertaistensa kanssa. Vertaistuki mahdollistaa huoltajille arjen haasteiden ja onnistumisien jakamisen toistensa kanssa. Näin voidaan tukea huoltajien vanhemmuustaitoja, sekä jakamista arjessa. Kun päiväkotia tuetaan kohtaamispaikkana ja vertaisverkostojen syntymisen paikkana, tuetaan samalla myös lasten hyvinvointia (Vanhempainliitto, i.a.-a).

Vertaistuki voi olla vapaamuotoisesti tai organisoidusti järjestettyä toimintaa, tukea ja apua (Järvinen ym., 2012, s. 212). Vertaistukea voidaan toteuttaa monessa eri muodossa. Se voi olla esimerkiksi tukihenkilötoimintaa tai ryhmässä järjestettävää vertaistukiryhmätoimintaa. Vertaistukiryhmiä on myös monenlaisia ja toiminta voi olla keskusteluun tai toiminnallisuuteen painottuvaa. Keskustelevissa vertaistukiryhmissä painotetaan vastavuoroisen tuen ja keskustelun sekä luottamuksen merkitystä. Näitä ryhmiä vetävät yleensä koulutetut vetäjät, joilla on usein omakohtainen kokemus tai koulutus aiheeseen liittyen. Vertaisryhmissä jokaisella on oikeus olla oma itsensä ja tuntea omat tunteensa. Kaikilla osallistuvilla on mahdollisuus kertoa omista kokemuksistaan, tulla kuulluksi, saada tukea ja tukea toisia. Keskustelevissa vertaistukiryhmissä ihmiset pääsevät puhumaan asioista, joista he eivät ehkä uskalla puhua tai pääse puhumaan ryhmän ulkopuolella. Toiminnallisten vertaistukiryhmien toteutus on vapaamuotoisempaa verrattuna keskusteleviin ryhmiin, ja niissä toiminta voi olla esimerkiksi virkistys- tai harrastetoimintaa (Mikkonen & Saarinen, 2018, s. 50, 56–62).

Vanhempainliitto (i.a.-a) korostaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten roolin merkitystä vanhempien kohtaamisen mahdollistajana. Ammattilaisten on tärkeä pysähtyä miettimään, miten he voivat lisätä päiväkodissa yhteisöllisempää toimintakulttuuria, jossa tuetaan huoltajien verkostoitumista keskenään. Huoltajien tutustumista toisiinsa voidaan lisätä kutsumalla huoltajat mukaan päiväkodin toimintaan, sekä sen suunnitteluun. Näin lisätään myös hyvää yhteishenkeä ja lisätään kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Yhteisöllisyyttä voidaan edistää monin eri keinoin varhaiskasvatuksen arjessa. Vertaisryhmien lisäksi päiväkodissa voidaan järjestää vanhempaintiimi tai osallistavia vanhempainiltoja, joissa huoltajat pääsevät kohtaamaan toisiinsa ja keskustelemaan keskenään. Päiväkodissa voidaan järjestää perheiden kohtaamisia luovaa toimintaa. Tätä voi olla esimerkiksi huoltajien kutsuminen mukaan aamupalalle tai kahvitarjoiluiden järjestäminen päiväkodilla.

5.4 Perheohjaus varhaiskasvatuksessa

Järvisen (2012, s.12) mukaan perhetyölle tai sen toteutukselle ei ole vain yhtä määritelmää. Perhetyötä voidaan kuitenkin pitää työntekijän ammatillisena ja tavoitteellisena työskentelynä, jonka tavoitteena on tukea perheitä erilaisissa elämäntilanteissa. Perhetyö voi näyttäytyä perheiden epävirallisena, tai virallisempänä tukena ja puuttumisena perheiden elämään, esimerkiksi lastensuojelullisten palveluiden avulla.

Varhaiskasvatuksessa perhetyö -käsitteen sijaan voimme paremmin puhua perheohjauksesta. Koska perhetyö yhdistetään enemmän sosiaalihuolto- ja lastensuojelupalveluihin, kuvaa palveluohjaus enemmän varhaiskasvatuksessa toteutuvaa perhepalvelua (Pöysti, 2022, s. 7). Varhaiskasvatuksessa perheohjausta toteutetaan ennaltaehkäisevänä työmuotona ja sen tarkoituksena on tukea perheiden hyvinvointia jo varhaisessa vaiheessa (Järvinen ym., 2012, s. 73, 78, 80). Perheohjauksen tavoitteena on tukea perheitä, sekä auttaa heitä löytämään voimavaroja heidän omaan arkeensa. Perheohjausta on mahdollista järjestää kaikille perheille, ja se on myös kaikille maksutonta. Perheohjauksessa perheiden tukeminen perustuu ohjaukseen, sekä neuvoihin. Varhaiskasvatuksen henkilökunta voivat tukea huoltajia keskustelun avulla ja mahdollistamalla huoltajille ilmapiirin, jossa he uskaltavat avautua huolistaan. Huoltajat voivat hakea perheohjaukselta tukea kaikkiin lapsen hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Huoltajalle saattaa herätä huoli omasta jaksamisesta tai hänellä voi olla kysymyksiä kasvatukseen ja perhearjen haasteisiin liittyvissä asioissa.

Porissa varhaiskasvatuksessa perheohjausta on toteutettu hankkeena matalankynnyksen palveluna, jonne huoltaja on voinut olla itse yhteydessä tai varhaiskasvatuksen henkilökunta heidän puolestaan, mikäli huoltajat ovat antaneet siihen luvan (Porin kaupunki, i.a.). Varhaiskasvatuksen työntekijät voivat ohjata perheen perheohjaukseen, jolloin perheohjaaja saapuu lapsen omaan varhaiskasvatussyksikköön tapamaamaan perhettä. Perheohjaaja on voinut olla mukana varhaiskasvatuksessa lapsen varhaiskasvatuskeskusteluissa sekä tarvittaessa seuraamassa lasta ryhmässä. Porissa perheohjaaja on voinut ohjata erilaisia ryhmiä, joissa harjoitetaan esimerkiksi tunnetaitoja ja kehotunnekasvatusta. Perheohjaaja voi tarvittaessa ohjata perheen muihin palveluihin, heidän yksilöllisen tarpeensa mukaan.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöprosessin alkaessa pohdin itseäni kiinnostavia aiheita ja aihealueita. Minussa kiinnostusta herättivät erityisesti nepsy-piirteisten lasten tukeminen, sekä varhainen tuki varhaiskasvatuksessa. Porin varhaiskasvatukselta ehdotettiin minulle aihetta, jonka avulla tutkitaisiin nepsy-piirteitä omaavien lasten huoltajien saamaa tukea. Kiinnostuin heti aiheesta, sillä koin näkökulman huoltajien tuensaannista tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. Nepsy-piirteitä omaavien lasten kanssa arki voi välillä olla hyvin hektistä ja stressaavaa, jolloin huoltaja voi kokea olonsa neuvottomaksi. Onkin tärkeää, että huoltajien tuen tarpeeseen kiinnitetään huomiota, sillä huoltajien jaksamisella ja hyvinvoinnilla on vaikutus myös lapseen.

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada kyselyn avulla tietoa nepsy-piirteisten lasten huoltajien varhaisen tuen saannista. Tavoitteena oli selvittää, millaista tukea huoltajat ovat aikaisemmin saaneet varhaiskasvatuksen henkilökunnalta, sekä millaisissa asioissa tuki on ollut tarpeellista. Tutkimuksen avulla myös selvitettiin, millaisia toiveita huoltajilla on varhaiseen tukeen ja sen toteuttamiseen liittyen. Keskeisessä osassa tutkimusta olivat huoltajien omat kokemukset, näkökulmat ja toiveet. Huoltajien äänen ja mielipiteiden kuuleminen on tärkeä osa varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaista tukea nepsy-piirteisten lasten huoltajat ovat saaneet varhaiskasvatuksen työntekijöiltä?
2. Millaisissa asioissa ja minkälaista tukea nepsy-piirteisten lasten huoltajat kokevat tarvitsevänsä varhaiskasvatuksen työntekijöiltä?

6.2 Laadullinen tutkimus ja tulosten analysointitapa

Tässä opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Laadullisesta tutkimuksesta puhutaan silloin, kun tutkimus on empiiristä eli perustuu erilaisiin aineistoihin, sekä niiden analyysiin (Juhila, 2021). Laadullisessa tutkimuksessa teoria koostuu aiheen aikaisemmasta tieteellisestä kirjallisuudesta ja tutkimuksista, sekä käytetyistä menetelmistä ja analyysitavoista. Käytettyä ja kerättyä aineistoa suositaan kvalitatiivisessa muodossa,

joka voi olla esimerkiksi tekstiä, haastattelu, keskustelu, tai havainnointipäiväkirja. Aineisto voi olla myös numeerisessa muodossa, kuten tilastona, mutta tulkitaan laadullisesti. Laadulliselle tutkimukselle ominaista on, että se perustuu ihmisten omakohtaisten kokemusten ja näkemysten tarkasteluun. Tarkoituksena on antaa teoreettinen tulkinta kohteena olevasta ilmiöstä ja kerätyistä vastaajien kokemuksista (Puusa ja Juuti, 2020).

Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan laadullisessa tutkimuksessa yleisiä aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja dokumentteihin perustuva tieto. Tässä tutkimuksessa menetelmänä aineiston keruussa käytin kyselylomaketta, joka sisälsi avoimia kysymyksiä sekä monivalintakysymyksiä (Liite 1). Koin kyselylomakkeen olevan sopiva aineistonkeruumenetelmä tälle tutkimukselle, sillä esimerkiksi haastattelu olisi voinut olla haasteellinen toteuttaa huoltajien kanssa aikataulullisista syistä, sekä aiheen herkkyyden takia. Nepsy-piirteitä omaavien lasten kanssa arki voi olla hektistä, joten kyselylomake, jonka pystyy täyttämään kotoa käsin omalla ajalla, tuntui sopivalta ratkaisulta. Tietoarkisto (i.a.) on koonnut ohjeet kyselylomakkeen laatimiselle ja niiden mukaan tutkijan tulisi ottaa huomioon vastaajien aika, halu ja taidot vastata kyselyyn. Kyselyä tehdessä pyrin tekemään kyselystä sen pituisen, että huoltajat jaksaisivat vastata kaikkiin kysymyksiin. Tärkeää oli tehdä kysymyksistä mahdollisimman selkeitä, jotta kysymyksiin vastaaminen oli mahdollisimman helppoa. Tärkeää oli myös sanoittaa kysymykset niin, että saan opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastauksia.

Laadullinen analyysi on aineiston tiivistämistä ja jalostamista käsitteelliseen ja teoreettiseen muotoon. Analyysiä tehdessä keskeistä on selvittää, mitä aineisto sisältää ja mistä kaikesta se kertoo. Analysoitavasta aineistosta tulee tulkita tehtyjä havaintoja ja löydöksiä hyödyntäen teoriaa ja omaa ajattelua. Tutkimusta tehdessä valitaan analyysimenetelmä, jonka avulla aineistoa analysoidaan. Näitä ovat muun muassa koodaaminen, teemoittelu ja tyypittely (Günter ym., i.a.). Tätä tutkimusta tehdessä hyödynsin sisällön analyysissä teemoittelua. Juhilan (i.a.) mukaan teemoittelun avulla paikannetaan analysoitavasta aineistosta tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat. Tavoitteenani tutkimusaineistoa analysoitaessa oli löytää huoltajien vastauksista toistuvia sanoja ja aiheita, ja ryhmitellä nämä. Löytyneiden teemojen avulla pyrin vastaamaan opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin.

6.3 Tutkimuksen suunnittelu ja toteutus

Tutkimus toteutettiin yhteistyönä kahden Porin varhaiskasvatuksen hankkeen kanssa, Parasta tukea lapselle- hanke ja Varhaiskasvatus perheiden arjen tukena- hanke. Alkuperäisenä suunnitelmana oli järjestää vertaistukiryhmä huoltajille, joilla on nepsy-piirteitä omaavia lapsia, ja tämän avulla kerätä aineistoa tutkimukseen. Vertaistukiryhmään ei kuitenkaan saatu tarpeeksi ilmoittautujia, joten ryhmän järjestämistä ei toteutettu. Yhteistyössä olevien hankkeiden kanssa harkitsimme sopivaa tapaa jatkaa ja päädyimme kyselylomakkeeseen.

Tutkimusaineiston keruu toteutettiin anonyymien Webropol-kyselyn (Liite 1.) avulla, joka jaettiin kuuden Porin päiväkodin integroituihin ryhmiin. Koin, että kyselylomake olisi toimiva tiedonkeruutapa, jonka avulla kerättyä aineistoa olisi selkeä lukea ja ymmärtää. Kyselylomakkeen hyödyntämisessä, haasteena voi olla riittävän kysymysmäärän saaminen.

Ennen kyselyn lähettämistä lähetin kyselyn yhteistyötahoille, sekä opinnäytetyön ohjaajalleni kommentointia varten. Kyselylomakkeen toimivuutta testasin läheisten vastausten avulla. Lähetin kyselyn päiväkotien johtajille, jonka he jakoivat eteenpäin integroitujen ryhmien huoltajille. Kysely koostui 12 kysymyksestä, joista kahdeksan oli avoimia kysymyksiä ja neljä monivalintakysymyksiä. Kyselyssä kysymykset oli jaettu teemoittain. Ensimmäisellä sivulla kysymykset keskittyivät yleisesti huoltajan tunteisiin ja näkemyksiin heidän omasta roolistaan varhaiskasvatuksessa. Toisella sivulla kysymykset olivat varhaiseen tukeen liittyviä, ja niissä huoltajilta selvitettiin heidän näkemystään saadusta tuesta, sekä sen tarpeesta. Kolmannella sivulla kysymykset keskittyivät varhaiskasvatussuunnitelmaan, ja sen roolista osana varhaista tukea. Näiden kysymysten avulla halusin selvittää, kokevatko huoltajat varhaiskasvatussuunnitelman sisältävän tuen keinoja kotiin, sekä vanhemmuuteen. Viimeisenä huoltajille jätettiin avoin vastauslaatikko, johon he saivat jättää vapaavalintaisia ajatuksia ja toiveita kyselyn aiheeseen liittyen.

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK, 2019, s. 7–9) kertoo tutkijaa ohjaavista yleisistä eettisistä periaatteista, joita tulee noudattaa tutkimusta tehdessä. Eettisissä periaatteissa tuodaan esille tutkittavien henkilöiden ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, sekä kulttuuriperinnön ja luonnon monimuotoisuuden kunnioittaminen. Tutkimus tulee myös toteuttaa niin, että se ei aiheuta vahinkoja tai haittoja tutkittaville ihmisille, yhteisöille tai tutkimuskohteille.

Tutkijan ja tutkittavan on myös tärkeää tietää tutkimukseen osallistuvan oikeuksista, jotka on listattu eettisiin periaatteisiin. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkittavalla on myös oikeus keskeyttää tai peruuttaa tutkimukseen osallistuminen milloin tahansa. Tutkittavan tulee saada totuudenmukainen kuva tutkimuksesta, sekä sen sisällöstä ja toteuttamisesta. Tämän tutkimuksen kysely lähetettiin päiväkotien johtajille tiedotteen kanssa, johon oli koottu huoltajille tietoa tutkimuksesta, sen sisällöstä ja tarkoituksesta.

Tutkimusta tehdessä perehdyin Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiin suosituksiin (Arene, 2020), johon oli koottu opiskelijalle muistilista tutkimuksessa huomioon otettavista asioista. Tutkimuksessa, jossa käsitellään tutkittavien henkilötietoja, tulee kiinnittää huomiota vastuullisuuteen, lainmukaisuuteen ja suunnitelmallisuuteen (TENK, 2019). Tämä tutkimus päätettiin toteuttaa anonyyminä, eli tutkimukseen osallistuvilta ei kerätty henkilötietoja. Kyselylomake ei myöskään sisältänyt kysymyksiä, jotka liittyisivät henkilötietoihin. Vastaajilta ei kerätty esimerkiksi nimiä, kotiosoitetta tai puhelinnumeroa. Kyselyssä ei myöskään kysytty vastaajan lapsen päiväkotia. Tutkimukseen osallistuvien päiväkotien nimiä ei ole myöskään kirjattu näkyville.

Tutkimuksessa, jonka kohteena on organisaatio, sen toiminta tai sen edustajat, on tutkimustavan mukaista pyytää organisaatiolta tutkimuslupa (Arene, 2020). Ennen kyselylomakkeen lähetystä päiväkodeille, tutkimukselle hankittiin tarvittava tutkimuslupa Porin sivistystoimialalta. Tutkimuslupa hakemukseen kirjattiin tutkimuksen tietoa sisällöstä, sekä sen hyödyistä ja mahdollisista haitoista.

TENK (2019 s. 8) tuo ohjeessaan esille luottamuksen tärkeyden osana tutkimusta. Jotta tutkittava voi luottaa tutkijoihin ja tieteeseen, tulee tutkittavien ihmisarvoa ja oikeuksia kunnioittaa. Vuori (2021) korostaa tutkittavien tasa-arvoisen kohtelun tärkeyttä. Tutkijan tulee kohdella saatuja tuloksia yhdenvertaisesti, vaikka ei olisi tutkittavien kanssa samaa mieltä. Tutkijan oma mielipide ei saa vaikuttaa tutkimuksen tulkintoihin väärin tavalla. Rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus ovat keskeisiä tutkimuksen eettisyyden toteutumiseksi.

Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa sitä, että tutkija pystyy vakuuttamaan oman ammattitaitonsa uskottavin ja hyvin perusteluin. Tutkijan tulee vakuuttaa lukija ja perustella valitsemansa menetelmät tutkimuksen toteuttamisessa oikeanlaisiksi. Tutkijalta vaaditaan selkeää tutkimusmenetelmien ja prosessin kuvausta, sekä totuudellisuutta. Tutkijan tulee huomioida tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa mahdollisuus tutkimuksen siirrettävyydestä. Siirrettävyydellä

viitataan mahdollisuuteen saada samat tulokset toisessa tutkimusympäristössä tai aiheen tutkimisesta uudelleen. Luotettavuutta voidaan arvioida myös kiinnittämällä huomiota tutkittavan ilmiön eheyteen ja tutkimuksessa saatujen tulosten pitäytymistä tutkittavassa ilmiössä (Puusa & Juuti, 2020). Tuomi ja Sarajärvi (2009 s.134) huomauttavat kirjassaan, miten tutkimuksen luotettavuudesta on erilaisia käsityksiä ja eri laadullisen tutkimuksen oppaat ovat erilaisia ja painottavat eri asioita.

7 TULOKSET

Nepsy-piirteitä omaavien lasten huoltajille lähetettyyn kyselyyn vastasi 11 huoltajaa. Vastajista yhdeksän oli naisia ja kaksi miehiä. Vastausten määrä vaihteli kysymyksissä, joihin vastaaminen ei ollut pakollista. Jokaiseen kysymykseen vastasi yli puolet kyselyyn vastanneista.

7.1 Alustavaa

Alustavana kysymyksenä kyselyssä huoltajilta selvitettiin heidän kokemustaan omasta roolistaan varhaiskasvatuksessa. Tämän avulla haluttiin muun muassa selvittää tuleeko huoltajien omaa ääni ja toiveet kuuluviin heidän omasta näkökulmastaan. Avoimeen kysymykseen vastanneista huoltajista, jokainen kertoi yhteistyön toimivan hyvin päiväkodin henkilökunnan kanssa. Useassa vastauksessa kerrottiin, että päiväkodin henkilökunta kuuntelee ja toteuttaa huoltajien toiveita, sekä ajatuksia.

Mielestäni yhteistyö päiväkodin kanssa sujuu hyvin. Olen kiitollinen että ollaan tukena ja lapsen asiat hoidetaan hyvin.

Kyllä, keskusteluyhteys on hyvä ja useimmiten hyvin tiedotetaan päivän sujumisesta. Joskus kyselemällä saa lisää tietoa esim häiriökäyttäytymisestä, itse ainakin haluan realistisen kuvan eikä siloteltua kuvaa, jotta teidän missä mennään ja voi yhdessä pohtia miten tilanne paranisi.

Yhteistyö on oikein sujuvaa ja luontevaa kodin ja päiväkodin välillä.

Huoltajilta selvitettiin myös heidän kokemustaan lapsen hakutilanteesta ja etenkin lapsen päivän kertomisesta huoltajalle. Kolmessa vastauksessa kerrottiin lapsen päivästä kertovan palautteen vaihtelevan työntekijästä toiseen. Kahdessa vastauksessa toivottiin lapsen päivästä kertovan palautteen olevan monipuolisempaa. Vastauksissa tuotiin esille erityisesti haastavien tilanteiden ja haasteiden esiintuomisen tärkeys.

Pääsääntöisesti erittäin hyvin. Välillä hakiessa palaute voisi olla monipuolisempaa. Positiivissävytteinen palaute on tottakai mukavampaa, mutta jos on haasteita päiväkodissa, on tärkeää keskustella myös niistä.

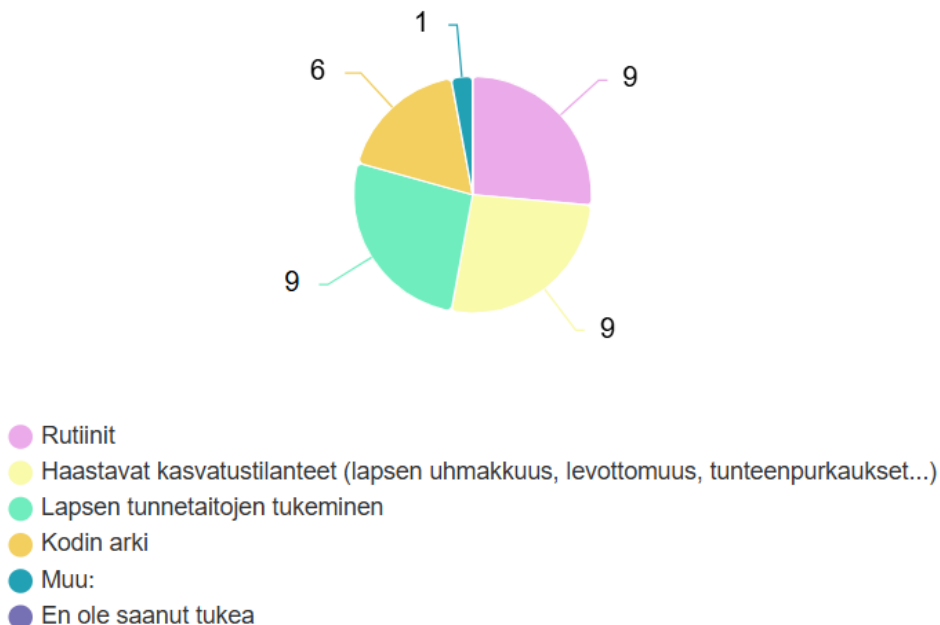
mielestäni kuuntelee ja antavat vinkkejä ja asiat yleensä otetaan tosissaan. yleensä lapsen päivästä kerrotaan samat asiat "päivä on mennyt kivasti on syöty, nukuttu, laulettu" kaavalla eikä kerrota sen enempää, toki riippuu hoitajastakin.

Joskus kyselemällä saa lisää tietoa esim häiriökäyttäytymisestä, itse ainakin haluan realistisen kuvan eikä siloteltua kuvaa, jotta teidän missä mennään ja voi yhdessä pohtia miten tilanne paranisi.

7.2 Saatu tuki

Kyselylomakkeen avulla selvitettiin, millaisiin kodin arjen asioihin huoltajat ovat saaneet tukea varhaiskasvatuksen henkilökunnalta (kuvio 1). Huoltajat vastasivat monivalintakysymykseen, jonka vastausvaihtoehtoihin olin listannut erilaisia tilanteita ja haasteita, joita voi tulla vastaan nepsy-piirteisen lapsen huoltajalla. Jokainen huoltaja tunnisti vastausvaihtoehtoista kohtia, joihin ovat joskus tarvinneet tukea. Vastauksissa korostuivat erityisesti tuen tarve rutiineissa, haastavissa kasvatustilanteissa, sekä lapsen tunnetaitojen tukemisessa.

Millaisiin asioihin olet saanut tukea kotiin päiväkodin henkilökunnalta?

Kuvio 1. Huoltajien saama tuki

Kyselyssä selvitettiin, myös millaista tukea huoltajat ovat saaneet päiväkodin henkilökunnalta. Huoltajat saivat vastata avoimeen kysymykseen omin sanoin. Lähes jokainen kertoi saaneensa tukea jonkinlaisessa muodossa. Vastauksissa korostuivat erityisesti erilaiset neuvot, vinkit sekä ohjeistukset.

Lukuisia huomioita, näkökulmaa ja vinkkejä normaaleihin asioihin.

Neuvoa lapsen siirtymätilanteisiin ja tilanteisiin missä ylipäättään on haasteita.

Erilaisia neuvoja sekä vinkkejä, myös havaintoja, joihin kiinnittää huomiota.

Huoltajien vastauksissa tuli esille myös muita esimerkkejä saadusta varhaisesta tuesta. Yhdessä vastauksessa kerrottiin saadusta nepsy-valmennuksesta. Huoltaja kertoi lapsensa saavan myös erityistä tukea. Yksi vastaaja kertoi vastauksessaan saaneensa tarvittaessa palveluihin ohjausta.

Erityinen tuki lapselle, nepsyvalmennus, sekä jos on ollut tarvetta puhua niin on saanut aukaista tunteitaan.

Konkreettisia esimerkkejä miten päiväkodissa toimitaan ja yhdessä pohdittu mikä voisi toimia kotona ja tarvittaessa ohjattu eteenpäin palveluihin

7.3 Varhaiskasvatussuunnitelma osana tuen suunnittelua

Kyselyssä huoltajilta selvitettiin heidän näkemystään varhaiskasvatussuunnitelmasta, sekä sen roolista osana tuen suunnittelua. Kyselyssä oli kolme avointa kysymystä varhaiskasvatussuunnitelmasta, joihin huoltajat saivat vastata omin sanoin. Ensimmäisenä huoltajilta selvitettiin, kuinka tietoisia he ovat varhaiskasvatussuunnitelmasta, sekä sen sisällöstä. Jokainen vastaaja tiesi varhaiskasvatussuunnitelman merkityksen, ja kertoi olleensa mukana sen teossa. Kaikki kuvailivat varhaiskasvatussuunnitelman sisältöä positiivisesti ja lähes kaikki kertoivat omassa vastauksessaan olevansa myös tyytyväisiä sen sisältöön.

Lapsellani on terapiatavoitteita hoitavista tahoista, ja niiden yhteensovittaminen päiväkodin ja kodin arjen kanssa on ehkä ollut vasun tärkein rooli meille.

On varmasti tärkeä tuen tarpeen raami. On tuttu.

Tiedän. Tosi tärkeä. Olen ollut aina mukana. Sisältö hyvä.

Asioista keskusteltu ja ylös kirjaaminen on hyväksi ja auttaa mm. tukitoimien saamista.

Huoltajilta selvitettiin millaiseksi he kokevat roolinsa varhaiskasvatussuunnitelman teossa. Avoimen kysymyksen avulla huoltajilta selvitettiin, kuinka paljon heidän mielipiteitään ja ajatuksiaan huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelman prosessissa. Kaikki vastaajat kertoivat vastauksissaan olevansa tyytyväisiä varhaiskasvatussuunnitelman keskusteluihin. Jokainen myös koki, että heidän omat mielipiteensä ja ajatuksena tulevat kuulluksi varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessa.

Keskustelut ovat olleet hyviä ja kannustavia ja hyvin on tuotu myös vaikeat asiat kuten häiriökäyttäytyminen ja pohdittu keinoja miten helpottaa sitä kotona ja päiväkodissa.

Kyllä. Keskustelutilanteet ovat olleet luontevia ja tavoitteellisia

Keskustelut ollut hyviä ja rakentavia. Vaikka meidän lapsen kanssa on ollut ja on joitakin haasteita.

Kysely selvitettiin huoltajien kokemusta kodin arjen huomioimisesta varhaiskasvatussuunnitelmassa. Tällä tarkoitettiin keinojen huomioimista, jotka auttavat huoltajaa tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä. Avoimeen kysymykseen vastasi kahdeksan aikuista, joista kolme kertoi, että kodin asiat jäävät suunnitelmassa vähemmälle tai niitä ei huomioida lainkaan. Viisi vastaajaa koki, että varhaiskasvatussuunnitelmassa kiinnitetään huomiota myös kodin asioihin. Vastauksissa korostuivat etenkin tavoitteet ja taidot, joita harjoitellaan sekä päiväkodissa että kotona, sekä keinot, joita hyödyntää kotona. Vastauksissa tuli esille myös kotien oman arjen sekä sisarusten huomioiminen.

Arjen taitojen kuten itse pukemaan oppiminen, wc-käynnit ja syöminen yhdessä pöydän ääressä ja aterimia käyttäen ovat olleet sellaisia mitä ollaan harjoiteltu samanaikaisesti sekä kotona että päiväkodissa ja nämä ovat tukeneet toisiaan ja taidot kehittyneet.

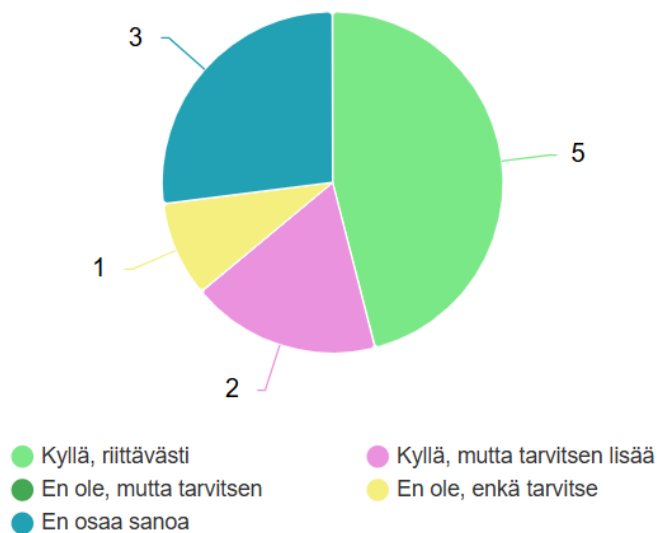
Kyllä koen. Ja keinoja on havainnollistettu, jotka auttavat tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä kotona.

Kyllä niissä määrin mitä mahdollista. Huomioitu useat sisarukset ja miten meillä arki pyörii.

7.4 Huoltajien kokemus tuen saannista

Kyselyn avulla selvitettiin, kuinka moni huoltaja on saanut tukea itselleen päiväkodin henkilökunnalta, esimerkiksi omaan jaksamiseen tai vanhemmuuteen (kuvio 2). Yli puolet vastaajista kertoi saaneensa tukea itselleen. Näistä vastaajista viisi kertoi saaneensa tukea riittävästi ja kaksi kertoi tarvitsevansa tukea vielä lisää. Yksi vastaa ja kertoi, että ei ole saanut tukea, mutta ei myöskään koe tarvitsevansa sitä. Kolme vastaajaa ei osannut vastata.

Oletko saanut tukea itsellesi varhaiskasvatuksen henkilökunnalta?
Esimerkiksi omaan jaksamiseen, vanhemmuuteen.

Kuvio 2. Huoltajien itselleen saama tuki

Huoltajilta selvitettiin, millaista tukea he toivoisivat saavansa itselleen, sekä millaisiin asioihin he toivoisivat saavansa tukea. Kaksi vastaajaa kertoi nykytilanteen olevan hyvä ja, että tuelle ei ole tarvetta. Päiväkodin palvelun kerrottiin myös olevan jo itsessään kattavaa. Muiden huoltajien vastauksissa korostui keskustelun tarve, sekä sen tärkeys. Yksi vastaaja kertoi toivovansa kiireetöntä keskustelua ja toinen toi esille toiveen arkisten tilanteiden läpikäynnistä. Muiden huoltajien vastauksissa tuotiin esille tällaisia tuen tarpeita:

Vinkkejä apukäsiin kotona / harrastuksiin. Vinkkejä asiasta joista lapseni erityisesti pitää.

Haluaisin kontaktin muihin nepsy lasten vanhempiin ja vertaistukea tai muuten jotain yhteistä tekemistä.” Päiväkodissa järjestettiin vertaistukiryhmä, mutta se peruttiin, koska itse olin ymmärtääkseni ainut ilmoittautunut. Vaikka muitakin nepsy lapsia päiväkodissa.

Viimeisenä huoltajilta kysyttiin vapaavalintaisia ajatuksia ja toiveita varhaiseen tukeen liittyen. Kysymykseen vastasi kuusi huoltajaa.

Kotiolut ja kotiin olisi hyvä saada tukea enemmän, myös muualtakin kuin päiväkodista. Varsinkin meille yksinhuoltajille.

jos vanhemmat joskus tapaisi ryhmässä eli vertaistukea ja tutustuisi myös ryhmän lapsiin.

Nepsy lapsen vanhempana on monessa asiassa yksin, varsinkin jos on puheen kehityksessä ja/tai sosiaalisissa taidoissa paljon haasteita, niin niiden harjoitteluun päiväkodin ulkopuolella hyväksyvässä ilmapiirissä ei tunnu olevan tilaa tai järjestettyä toimintaa. Samdy on tuttu ja olemme jonkin verran tapahtumissa käyneet mutta siellä aktiivisilla perheillä on jo vanhempia lapsia ja ohjelmassa usein paljon siirtymiä tms mikä vaikeaa meillä. Päiväkoti-ikäisille lapsille matalan kynnyksen yhteistä vapaa-ajan toimintaa ja vanhemmille vertaistukea ja mahdollisuutta tutustua muihin vanhempiin toivoisin hartaasti. Tällä hetkellä sellaista ei ole ollenkaan.

Enemmän tietoisuutta nepsyistä ns normi perheisiin. Se lisää ymmärrystä ja tietoisuutta.

Se että resurssit pysyisivät edes tällä tasolla tulevaisuudessakin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia tuen saantia ja sen toteuttamista huoltajien kohdalla, joilla on nepsy-piirteitä omaavia lapsia. Tutkimuksen avulla haluttiin selvittää, millaista tukea huoltajat ovat saaneet varhaiskasvatuksen työntekijöiltä sekä millaisissa asioissa he ovat kokeneet tarvitsevansa tukea. Keskeisessä osassa tutkimusta oli myös selvittää huoltajien toiveita tuen toteuttamisen suhteen. Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin lähettämällä kysely kuuden Porin päiväkodin integroidun lapsiryhmän huoltajille. Anonyymiin kyselyyn vastasi 11 huoltajaa.

Tutkimustulosten perusteella nepsy-piirteisten lasten huoltajat kokevat varhaiskasvatuksesta saamansa tuen pääosin myönteisenä. Kun huoltajia kysyttiin kuvailemaan tuntemuksiaan viedessään lapsensa päiväkotiin, olivat vastaukset hyvin positiivisia ja lähes jokainen vastaaja kuvaili tunteitaan sanoilla ”tyytyväinen” ja ”kiitollinen”. Vastausvaihtoehtoihin ”huolestunut” ja ”rasittunut” oli molempiin tullut vastauksia yksi. Huoltajat kertovat vastauksissaan kokevansa yhteistyön varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa toimivaksi sekä luontevaksi. He myös kokevat, että henkilökunta kuuntelee huoltajia ja ottavat heidän toiveensa huomioon. Kun huoltajilta selvitettiin kokemusta yhteydenpidosta ja lapsen päivän tapahtumien tiedottamisesta, oli huomattavissa pieniä eroja. Suurin osa vastaajista kokee saaneensa riittävästi tietoa lapsen päivästä, kuten päivän sujumisesta ja lapsen touhuista. Osa vastauksista tuo esille toiveen, että päiväkodilta saatu palaute lapsen päivästä olisi monipuolisempaa. Huoltajat kokevat tärkeäksi sen, että palautteessa lapsen päivästä käsitellään myös mahdollisia vaikeuksia ja haasteita, joita lapsella on päivän aikana ilmennyt. Huoltajat siis toivovat saavansa realistisen kuvan lapsen arjesta ja toivovat palautteen olevan rehellistä.

Vastauksista ilmeni, että huoltajat kokevat haastavien tilanteiden esille tuomisen päiväkodin henkilökunnan kanssa helpoksi ja luonnolliseksi. Haastaviin tilanteihin liittyvän keskustelun kerrotaan olevan molemminpuolista huoltajien ja henkilökunnan välillä. Huoltajat kertovat vastauksissaan henkilökunnan ymmärryksen ja luottamuksellisen suhteen helpottavan vaikeiden asioiden kertomista. Tämä kertoo, että henkilökunta on luonut ilmapiirin, jossa huoltajilla on turvallinen olo kertoa haastavistakin asioista. Henkilökunnan ammattitaito sekä aloitteellisuus auttavat vaikeiden asioiden ottamista puheeksi ja edistävät turvallisuuden tunnetta. Henkilökunnan aloitteellisuus helpottaa huoltajia avautumaan.

Huoltajien vastauksista selvisi, että huoltajat ovat saaneet tukea eniten kodin haastaviin kasvatustilanteisiin. Huoltajat ovat siis kokeneet tarvitsevansa tukea esimerkiksi lapsen uhmakaaseen käytökseen, levottomuuteen tai tunteenpurkauksiin. Tähän yhdestätoista vastaajasta yhdeksän kertoi saaneensa tukea. Saman verran vastanneista huoltajista kertoi saaneensa tukea rutiineihin ja lapsen tunnetaitojen tukemiseen. Tämä kertoo, että nepsy-piirteisten lasten huoltajilla tuen tarve korostuu arjen rutiinien löytämisessä ja rakentamisessa. Nepsy-piirteinen lapsi tarvitsee usein enemmän tukea tunteiden tunnistamisessa sekä niiden nimeämisessä. Lapsi saattaa usein tarvita apua myös tunteiden ilmaisemisessa ja toiminnan säätelyssä (Mielenterveystalo, i.a.-b). Lapsen tunnetaitojen tukemisessa huoltajat voivat kokea tarvitsevansa myös itse tukea ja ohjausta. Kyselylomakkeen vastaukset toivat esille, että huoltajat kaipaavat tukea kasvatustilanteiden lisäksi kodin arjen hallinnassa. Kyselyssä kukaan vastaaja ei valinnut ”en ole saanut tukea” -vaihtoehtoa, joka viittaa siihen, että jokainen vastaaja on kokenut saaneensa jonkinlaista tukea kotiin varhaiskasvatuksen työntekijöiltä.

Tutkimuksesta saatujen vastausten perusteella varhaiskasvatuksen työntekijät ovat tukeneet huoltajia monipuolisin keinoin. Vastauksissa korostui erityisesti neuvojen ja vinkkien merkitys. Huoltajat kertovat saaneensa neuvoja arjen rutiineihin sekä arjen haastaviin tilanteisiin, kuten siirtymätilanteisiin. Moni vastaaja kertoo saaneensa käytännön esimerkkejä, joita he ovat voineet hyödyntää kotona. Huoltajien kotiin saaduissa esimerkeissä on otettu huomioon päiväkodissa tutuksi tulleet tuen keinot, kuten kuvien ja tukiviittomien hyödyntäminen. Myös kannustuksen tärkeys tuli esille vastauksissa. Vastauksissa tuli ilmi, että huoltajille on kerrottu erilaisista palveluista, joista huoltajat ovat voineet hakea enemmän tukea ja ohjausta. Useat huoltajat kertovat vastauksissaan myös lapsen kohdistuneesta erityisestä tuesta, kuten nepsy-valmennuksesta. Huoltajat siis kokevat lapsille tarjotun tuen tärkeänä osana varhaista tukea. Huoltajilla oli myös tuen toteuttamiseen ja sen kehittämiseen liittyviä toiveita. Tuesta ja palveluista kertovia esitteitä toivottiin päiväkodin eteiseen ja vanhemmille kotiin jaettavaksi. Vastauksissa tuotiin esille myös toive vertaistuesta ja mahdollisuudesta tutustua toisiin huoltajiin. Vertaistukea ja yhteistä toimintaa toivottiin huoltajien lisäksi myös lapsille. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille vaikeus löytää matalankynnyksen toimintaa, jonne nepsy-lapsella olisi mahdollisuus päästä mukaan.

Huoltajilta haluttiin selvittää myös heidän kokemustaan itselleen saadusta tuesta, esimerkiksi omaan jaksamiseen tai vanhemmuuteen liittyen. Suurin osa vastanneista huoltajista kertoo saaneensa tukea itselleen. Näistä osa kuitenkin toivoo saavansa myös lisätukea. Tämä voi

viitata esimerkiksi siihen, että aikaisemmin saatua tukea ei ole koettu tarpeeksi riittävänä tai kattavana. Yksi vastaajista valitsi vastausvaihtoehdoista ”en ole saanut, enkä tarvitse”, joka voi viitata siihen, että huoltaja kokee pärjäävänsä hyvin ilman apua ulkopuoliselta taholta. Kukaan vastaajista ei kertonut, että ei olisi saanut tukea, vaikka olisi sitä tarvinnut. Tämä on positiivinen asia ja kertoo, että suurin osa tukea tarvitsevista huoltajista on saanut jonkinlaista tukea sitä tarvitessaan. Mielenkiintoisena kuitenkin pidän sitä, että vastanneista huoltajista kolme valitsi ”en osaa sanoa” -vastausvaihtoehdon. Mikä tähän vaikuttaa? Voiko tämä esimerkiksi viitata siihen, että huoltajat ovat epävarmoja joko tuen saannista tai sen laadusta? Tuen näkyvyys ja siitä tiedon saanti voivat myös vaikuttaa tuen hakemiseen. Taustalla voi olla myös huoltajien epävarmuus ja epätietoisuus omista tuen tarpeista.

Kyselylomakkeen avulla selvitettiin huoltajien näkemyksiä varhaiskasvatussuunnitelmasta. Jokainen huoltaja oli tietoinen varhaiskasvatussuunnitelmasta ja sen sisällöstä sekä oli tyytyväinen sen sisältöön. Osa vastanneista huoltajista oli tuonut vastauksessaan esille varhaiskasvatussuunnitelman tärkeyden ja merkityksen osana laadullista varhaiskasvatusta. Opetushallituksen (2022, s. 13) varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan esille varhaisen tuen ja tukitoimien toteuttamisen kirjaaminen lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Myös vanhemmat toivat esille tukitoimien saamisen ja huomioimisen varhaiskasvatussuunnitelman teossa. Tärkeänä huomiona tuotiin esille päiväkodin ja kodin arjen yhteensovittaminen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä.

Huoltajilta selvitettiin, onko heidän lapsensa varhaiskasvatussuunnitelmassa otettu huomioon myös kodin arki sekä onko siihen kirjattu keinoja, jotka tukevat huoltajan vanhemmuutta kotona. Tähän kysymykseen huoltajien vastauksista löytyi eroavaisuuksia. Kolme kahdeksasta vastaajasta koki, että kodin arkeen ei kiinnitetä huomiota juurikaan tai lainkaan. Loput vastanneista kuitenkin kokivat, että kodin arkeen ja vanhemmuuden tukemiseen kotona on kiinnitetty huomiota varhaiskasvatussuunnitelmassa. Vastauksissa kerrottiin, että sekä kotona että päiväkodissa harjoitellaan samanaikaisesti samoja arjen taitoja, joiden avulla on voitu tukea lapsen taitojen kehittymistä molemmissa ympäristöissä. Vastauksista tuli myös esille, että varhaiskasvatussuunnitelma sisältää havainnollistettuja keinoja huoltajalle lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen kotona.

Vastanneista huoltajista jokainen koki varhaiskasvatussuunnitelman keskustelut hyviksi ja niitä kuvattiin rakentaviksi, laajoiksi ja avoimiksi. Myös lapsilähtöisyyden huomioiminen tuli esille saaduissa vastauksissa. Keskustelutilanteita kuvattiin positiivisesti ja huoltajat

kertoivat vastauksissaan keskustelutilanteiden olleen miellyttäviä, kannustavia ja tavoitteellisia. Huoltajilta haluttiin myös selvittää, huomioitiinko heidän mielipiteensä ja ajatuksensa varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Tähän huoltajat olivat vastanneet myöntävästi ja kokivat, että vasukeskusteluissa on huomioitu huoltajien omat mielipiteet ja keskusteluissa on pohdittu yhdessä tuen keinoja.

9 POHDINTAA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kerätä tietoa huoltajien kokemuksista koskien tuen saantia varhaiskasvatuksen henkilökunnalta. Tutkimus kohdistui huoltajiin, joilla on nepsy-piirteitä omavia lapsia. Tarkoituksena oli selvittää, millaisissa asioissa huoltajat ovat kokeneet tarvitsevansa tukea sekä miten ja millä keinoin heidän tuen tarpeeseensa on vastattu. Tutkimuksessa aineiston keruu toteutettiin Webropol-kyselyn avulla, jossa huoltajat vastasivat sekä avoimiin kysymyksiin että monivalintakysymyksiin.

Alkuperäisenä suunnitelmana oli järjestää vertaistukiryhmä ja kerätä tutkimusaineistoa yhteisen keskustelun ja havainnoinnin avulla hyödyntäen kyselylomaketta. Harmillisesti vähäisen ilmoittautujamäärän takia vertaistukiryhmää ei voitu toteuttaa, ja aineiston keruu toteutettiin pelkän kyselylomakkeen avulla. Vertaistukiryhmän avulla analysoitavaa aineistoa olisi mahdollisesti saatu enemmän, ja samalla olisi voitu järjestää toimintaa, joka tukee huoltajien hyvinvointia. Kyselylomakkeessa jännitystä herätti tarpeeksi suuren vastaajamäärän saaminen. Tutkimuksen aihe sekä sen mahdollinen arkuus huoltajille voivat vaikuttaa vastausmäärään. Kyselylomakkeeseen vastauksia sain kuitenkin 11 huoltajalta, jonka avulla vastauksista sai hyvän kuvan huoltajien kokemuksista ja toiveista tuen suhteen.

Vastausten perusteella huoltajat kokevat varhaiskasvatukselta saadun tuen enimmäkseen myönteisenä, ja kertovat tuen toteutuvan käytännön neuvoina sekä vinkkeinä vuorovaikutustilanteissa henkilökunnan kanssa. Huoltajien tukeminen vanhemmuudessa sekä lapsen kasvatuksessa tulee esille osassa varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluja. Huoltajat toivat vastauksissaan esille myös toiveita tuen toteuttamiseen liittyen. Toive vertaistuen järjestämisestä sekä erilaisten esitteiden jakamisesta tuotiin vastauksissa esille. Vastauksia analysoitaessa oli hienoa nähdä, miten hyväksi nepsy-piirteisten lasten huoltajat kokivat saadun tuen. Varhaiskasvatuksessa yhteistyö ja hyvä vuorovaikutus ovat todella tärkeitä, jotta voidaan tukea sekä lapsia että huoltajia. Vastauksista sai kuvan, että huoltajien ja henkilökunnan välinen vuorovaikutus on toimivaa ja avointa, vaikka myös toiveita palautteen monipuolisuudesta lasta hakiessa toivottiin enemmän.

Opinnäytetyötä tehdessä halusin panostaa tutkimuksen eettisyyteen. Tämän huomioin kyselylomakkeen anonyymisyytenä, eli huoltajilta ei kerätty mitään henkilötietoja tai muita tietoja, joiden avulla voisi tunnistaa vastaajan. Opinnäytetyössä tutkimusjoukko ei ole kovinkaan suuri, mikä vaikuttaa tutkimuksen tulosten yleistettävyyteen. Tutkimuksen tuloksia analysoidessa

olen kuitenkin pyrkinyt vastausten syvälliseen ymmärtämiseen sekä analysointiin. Analysoimalla huoltajien vastauksia mahdollisimman huolellisesti sekä lisäämällä tuloksiin huoltajien jakamia vastauksia olen pyrkinyt tutkimuksen luotettavuuteen. Opinnäytetyön aihetta olisi kiinnostavaa nähdä tutkittavan laajemmin, eri alueilla tai esimerkiksi eri näkökulmista. Tutkimuksen aihetta voisi tutkia eri alueilla ja selvittää, millaisia eroja huoltajien kokemuksissa tuen saannista on eri alueilla. Olisi myös kiinnostavaa selvittää kasvattajien valmiuksia ja osaamista varhaisen tuen toteuttamisen suhteen, jolloin saataisiin varhaiskasvatuksen henkilökunnan osaamisen puoli näkyviin tutkimuksessa.

Opinnäytetyön sekä laadullisen tutkimuksen tekeminen olivat itselleni uusia asioita, joista minulla ei aikaisempaa kokemusta ollut. Vaikka matkan varrella tuli vastaan pieniä haasteita, koin opinnäytetyön prosessin hyvin opettavaiseksi. Tutustumani ja hyödyntämäni teoria sekä keräämäni tutkimusaineisto avasivat minulle tutkimaani aihetta enemmän. Opin syvemmin neuropsykiatristen häiriöiden piirteistä sekä opin tunnistamaan paremmin niiden vaikutusta vanhemmuuteen. Opinnäytetyön tekeminen mahdollisti laajemman tutustumisen tuen muotoihin sekä niiden toteutumiseen varhaiskasvatuksessa. Koin tutkimuksen tekemisen tärkeäksi myös oman ammatillisuuteni kehittymisen kannalta. Huoltajien omat kokemukset ja toiveet vahvistivat minulle hyvän vuorovaikutuksen ja monipuolisen keskustelun tärkeyttä varhaiskasvatuksessa. Huoltajien kuuleminen, neuvominen ja kannustaminen kasvatuksessa ovat tärkeitä tuen keinoja, joihin itse pyrin panostamaan tulevaisuuden työelämässä ja asiakastyössä.

LÄHTEET

- ADHD-liitto. (20.2.2023). *Add on yksi adhd:n kolmesta esiintymismuodosta*. <https://adhd-liitto.fi/add-on-yksi-adhdn-kolmesta-esiintymismuodosta/>
- ADHD-liitto. (i.a.-a). *Lapset*. <https://adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/lapset/>
- ADHD-liitto. (i.a.-b). *Yleistä tietoa adhd:stä*. <https://adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/yleista-tietoa-adhdsta/>
- Ahonen, L. (2017). *Vasun käyttöopas*. PS-kustannus.
- Arene. (9.1.2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. <C:\Users\janik\Downloads\AMMATTIKORKEAKOULUJEN OPINNÄYTETÄ- IDEN EETTISET SUOSITUKSET 2020.pdf>
- Autismiliitto. (31.3.2022a). *Ekko on voimavara*. <https://autismiliitto.fi/materiaalia/autismi-lehti/ekko-on-voimavara/>
- Autismiliitto. (31.5.2022b). *Asperger – osa autismikirjoa*. <https://autismiliitto.fi/autismi/erilaista-autismia/asperger-osa-autismikirjoa/>
- Autismiliitto. (31.1.2023a). *Aistitoiminta*. <https://autismiliitto.fi/aistitoiminta/>
- Autismiliitto. (31.1.2023b). *Kommunikaatio*. <https://autismiliitto.fi/kommunikaatio/>
- Autismiliitto. (5.5.2023c). *Neurokehitykselliset häiriöt*. <https://autismiliitto.fi/autismi/erilaista-autismia/neuropsykiatriset-hairiot/>
- Autismiliitto. (31.8.2023d). *Perustietoa autismista*. <https://autismiliitto.fi/autismi/perustietoa-autismista/#title-2>
- Autismi- ja Aspergerliitto. (2018). *Ääri rajoilla mennään: Autismikirjon ja lasten vanhempien arjessa jaksamienn ja perheiden tukipalvelut*. https://autismiliitto.fi/wp-content/uploads/2022/07/Autismiliitto_raportti_vanhempien_jaksaminen_web.pdf
- Barbera, M. (2022). *Auta autistista lastasi: Käytännön ohjeita pienen autismikirjon lapsen auttamiseksi*. (A-L. Ilmarinen, käönt.). Hay House Inc.
- Dufva, V., Koivunen, M. (toim.). (2012). *ADHD: diagnosointi, hoito ja hyvä arki*. PS-kustannus.
- Fågel, P. & Kukkonen, S. (2020). *Erityislasten vanhempien uupumus ja tuen tarve*. [pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto]. JYX. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/93052>

- Günter K., Hasanen K. & Juhila, K. (i.a.) Johdanto: Analyysi ja tulkinta. *Analyysitavan valinta ja analyysitavat*. Tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R., Siimes, U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- Hirvilampi, C. (2002). Kohti vahvaa vanhemmuutta: lastentarhanopettajien käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta päiväkodissa. [pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto]. JYX. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/18175>
- Huuskonen, L. (i.a.). *Eriyslapsiperheiden arki kuormittaa parisuhdetta*. Perheen palvelupolku. <https://perheenpalvelupolku.fi/2021/05/24/erityislapsiperheiden-vaativa-arki-kuormittaa-parisuhdetta/>
- HUS. (i.a.). *Neuropsykiatriset häiriöt lapsilla*. <https://www.hus.fi/potilaalle/hoidot-ja-tutkimukset/neuropsykiatriset-hairiot-lapsilla>
- Hämäläinen, E. (2008). ”Mä oon sille tärkeä ja päinvastoin”: autististen lasten sisarusten näkökulma sisarussuhteeseen ja perheen arkeen. [Pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto]. JYX. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/18364>
- Juhila K. (2021). Laadullinen tutkimus ja teoria. *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 10.8.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/>
- Juhila K. (i.a.) Teemoittelu. *Analyysitavan valinta ja yleiset analyysitavat*. Tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Jyväskylän yliopisto. (30.5.2024). Vuorovaikutuksen käsitettä määrittää kaksisuuntaisuus ja mahdollisuus muutokseen. <https://www.jyu.fi/fi/uutinen/vuorovaikutuksen-kasitetta-maarittaa-kaksisuuntaisuus-ja-mahdollisuus-muutokseen>
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M., Virolainen, A. (2012). *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. Edita.
- Lastentarhaopettajaliitto. (2017). *Pedagogiikan aika*. PunaMusta. <https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf>
- Leivonen, S., Sourander, A., Voutilainen, A., Leppämäki, S. (2015). Touretten oireyhtymä – monimuotoinen sairaus, yksilöllinen hoidontarve. Lääketieteellinen aikakauskirja *Duodecim*. <https://www.duodecimlehti.fi/duo12283>
- Leppämäki, S., & Savikuja, T. (2017). *Touretten oireyhtymä*. PS-kustannus.

- Mielenterveystalo. (i.a.-a). *Tic-oireet ja Touretten oireyhtymä*.
<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/neuropsykiatriset-vaikeudet/tic-oireet-ja-touretten-oireyhtyma>
- Mielenterveystalo. (i.a.-b). *Tunnetaidot. Nepsypiirteisten lasten omahoito-ohjelma*.
<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/nepsypiirteisten-lasten-omahoito-ohjelma/tunnetaidot>
- Mielenterveystalo. (i.a.-c). *Perustietoa ADHD:stä*.
<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/neuropsykiatriset-vaikeudet/perustietoa-adhdsta>
- Mikkonen, I. & Saarinen, A. (2018). *Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla*. Tietosanoma.
- Mönkkönen, K. (2018). *Vuorovaikutus asiakastyössä: Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Gaudeamus.
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. [Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 \(oph.fi\)](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus)
- Opetushallitus. (i.a.-a). *Mitä on varhaiskasvatus?* <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Opetushallitus. (i.a.-b). *Tietoa varhaiskasvatuksesta vanhemmille ja huoltajille*.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tietoa-varhaiskasvatuksesta-vanhemmille-ja-huoltajille>
- Opetushallitus. (i.a.-c). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinänkuoressa*.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa>
- Pieksämäen kaupunki. (2012). *Varhaisen tuen käsikirja*. <https://www.pieksamaki.fi/wp-content/uploads/kasikirjajulkisenversio.pdf>
- Pihlaja, P., & Viitala, R. (2022). *Varhaiserityiskasvatus*. PS-kustannus.
- Pirkanmaan hyvinvointialue. (i.a.). *Yleisimmät neuropsykiatriset häiriöt*.
<https://autismiliitto.fi/autismi/erilaista-autismia/neuropsykiatriset-hairiot/>
- Porin kaupunki. (i.a.) *Varhaiskasvatus perheiden arjen tukena -hanke*.
<https://www.pori.fi/kaupunki-ja-hallinto/hankkeet-ja-verkostot/hankkeet/varhaiskasvatus-perheiden-arjen-tukena-hanke/>
- Puusa, A., & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.

- Puustjärvi, A. (12.10.2016). *ADHD:n tunnistaminen ja diagnosointi ennen kouluikää*. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. <https://www.kaypahoito.fi/nix01777>
- Pöysti, S. (2022). *Perheohjaus Porin kaupungin varhaiskasvatuksessa: Perheohjauksen hyötyjä vanhempien ja työntekijöiden näkökulmasta*. [Ylempi AMK-opinnäytetyö, Satakunnan ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://www.theseus.fi/handle/10024/748859>
- Savikuja, T., & Puustjärvi, A. (2022). *Nepsy-opas: Tukea neuropsykiatriisiin haasteisiin*. PS-kustannus.
- Socada, L. (9.3.2020). *Autismikirjon häiriöt*. (Lääkärikirja Duodecim). <http://www.terveyskirjasto.fi/dlk00355>
- Tarnanen, K., Puustjärvi, A., Tuunainen, A., Käypähoito -työryhmä, Berggren, K., & Koivunen, M. (11.4.2019). *ADHD – varhaisella tuella arki toimivaksi* (Käyvän hoidon potilasversiot). <http://www.terveyskirjasto.fi/khp00071#s5>
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL). (7.12.2023). *Kunnioittava kohtaaminen ja vuorovaikutusosaaminen*. <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdetyo/puheeksiotto-ja-mini-interventio/kunnioittava-kohtaaminen-ja-vuorovaikutusosaaminen>
- Tietoarkisto. (i.a.). *Kyselylomakkeen laatiminen*. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalysointi*. Tuomi.
- Tutkimustieteellisen neuvottelukunta (TENK). (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarviointin_ohje_2019.pdf
- Turunen, P. (11.10.2024). *Savonia-artikkeli: Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa työntekijöiden kuvaamana*. *Savonia*. <https://www.savonia.fi/artikkelit/vanhemmuuden-tukeminen-varhaiskasvatuksessa-tyontekijoiden-kuvaamana/>
- Vanhempainliitto. (i.a.-a). *Päiväkoti yhteisönä*. *Varhaiskasvatus*. <https://vanhempainliitto.fi/vanhempainliiton-toiminta/varhaiskasvatus/paivakoti-yhteisona/>
- Vanhempainliitto. (i.a.-b). *Varhaiskasvatuksen hyvinvointityö*. *Varhaiskasvatus*. <https://vanhempainliitto.fi/vanhempainliiton-toiminta/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-hyvinvointityo/>
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Vuori, J. (2021). *Tutkimusetiikka ihmistieteissä*. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

LIITTEET

Liite 1. Webropol-kysely

Liite 1. Webropol-kysely

Varhaisen tuen merkitys nepsy-piirteisen lapsen huoltajalle

Hei, huoltaja!

Tämän kyselyn avulla keräämme tietoa tuen merkityksestä huoltajille, joilla on nepsy-piirteitä omaavia lapsia. Kysely kerää myös tietoa huoltajien toiveista, koskien tukea ja sen toteuttamista.

Aiheita kyselyssä ovat muun muassa huoltajien saama tuki itselleen ja kotiin, sekä varhaiskasvatussuunnitelman teossa.

Kysely on osa opinnäytetyötä ja on toteutettu yhteistyönä kahden Porin varhaiskasvatuksen hankkeen kanssa (Parasta tukea lapselle- hanke ja Varhaiskasvatus perheiden arjen tukena- hanke).

Kysely on anonyymi, eli vastaajien henkilötietoja ei kerätä!

Kiitos ajastasi!

Mikä on sukupuolesi?

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua kertoa

Miltä sinusta tuntuu, kun viet lapsen aamulla päivähoitoon?

- Hyvä olo
- Hyväksytty
- Luottavainen
- Turvallinen
- Tyytyväinen
- Kiitollinen
- Epävarma
- Pelokas
- Huolestunut
- Riittämätön
- Rasittunut

- Turvaton
- Ahdistunut
- Muu: _____

Millaiseksi koet oman roolisi varhaiskasvatuksessa?

Kuunteleeko ja toteuttaako päiväkodin henkilökunta sinun ajatuksiasi ja toiveitasi? Kertooko henkilökunta sinulle lapsen päivästä?

Millaiselta sinusta tuntuu ottaa haastava tilanne (esim. lapsen kiukkukohtaukukset kotona) puheeksi päiväkodin työntekijän kanssa? Mitkä asiat auttavat sinua ottamaan haastavaa asiaa puheeksi? Mitkä asiat tekevät siitä vaikeaa?

Millaisiin asioihin olet saanut tukea kotiin päiväkodin henkilökunnalta?

- Kodin arki
- Rutiinit
- Haastavat kasvatustilanteet (lapsen uhmakkuus, levottomuus, tunteenpurkaukset...)
- Lapsen tunnetaitojen tukeminen
- Muu: _____
- En ole saanut tukea

Millaista tukea olet heiltä saanut? (Esim. neuvoja, ohjausta palveluihin...)

Oletko saanut tukea itsellesi varhaiskasvatuksen henkilökunnalta?

Esimerkiksi omaan jaksamiseen, vanhemmuuteen. *

- Kyllä, riittävästi
- Kyllä, mutta tarvitsen lisää
- En ole, mutta tarvitsen
- En ole, enkä tarvitse
- En osaa sanoa

Millaista tukea toivoisit saavasi itsellesi? Millaisissa asioissa?

Tiedätkö, mikä on varhaiskasvatussuunnitelma (vasu)? Kuinka tärkeä se on sinulle? Oletko ollut mukana tekemässä sitä? Mitä mieltä olet sen sisällöstä?

Koetko, että varhaiskasvatussuunnitelmassa on otettu kodin arki huomioon? Miten? Onko suunnitelmaan kirjattu sellaisia keinoja, jotka auttavat sinua vanhempana tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä kotona?

**Otettiinko mielipiteesi ja ajatuksesi riittävästi huomioon
varhaiskasvatussuunitelmaa laadittaessa? Entä millaiseksi olet kokenut
varhaiskasvatussuunnitelman keskustelut?**

Onko sinulla muita varhaiseen tukeen liittyviä ajatuksia, toiveita?
